

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

Optegnelser

fra

Rødding By og Sogn.

af

A. J. Marcusen,

Rødding.

Gaderslev 1912.

Trykt i „Mødermaalet's“ Trykkeri
(„Dannevirke“.)

Byens Navn og Beliggenhed.

Rødning Sogn danner en temmelig regelmæssig Firkant, der fra Vestgrænsen ved Raselbæk og til Østgrænsen har en Længde af næppe 7 Kilometer. Bredden fra Syd til Nord er omkring ved $3\frac{1}{2}$ Kilometer. Sognet omfatter henved 1400 Indbyggere, hvoraf de 1000 bor i Rødning By. Hovedlandevejen fra Øst til Vest gaar paa det nærmeste midt igennem Sognet, ligesom den ogsaa gaar midt igennem Byen. Til Sognet hører Byen Brændstrup.

Naar Rødning har begyndt at danne sig, kan jeg ikke fremlægge noget Dokument for; men Byens Sognkirke, hvis Alder vistnok vil være 800 Aar, beviser, at her har været om ikke en sluttet By, saa dog en Samlingsplads for Egnen, da Kirken er bleven bygget. Deromkring har Byen saa efterhaanden samlet sig.

Hvorledes det har set ud her paa dette Sted for 1000 Aar siden, det faar man

nu vanskelig nogen Beskrivelse af, men man har jo Lov at tænke sig et Billede:

Vnen kaldtes i Førstningen „Rything“, hvilket kommer af „ryddet“. Det betyder altsaa: en ryddet Plads. Siden blev den kaldt Rotting, som saa atter er bleven til Rødding.

I de Tider, da Grunden til Rødding er bleven lagt, strakte sig fra Lillebælt til Vesterhavet den store Farrisstov hele Landet over. Nu er der kun her og der nogle Nester tilbage, lidt ved Rødding, ved Jels, Gram og saa videre. Man har fra den Tid et gammelt Sagn, som lyder paa, at Farrisstoven da var saa tæt sammenvokset, at en Rytter en Sommerdag i Middagsstunden kunde ride i fuldstændig Skygge fra Rødding Kirke til Kalvslund Kirke. Nu kan han ride samme Vej og næppe finde et Træ, der under ham en Smule Skygge. De nævnte Kirker ligger næsten paa lige Linje fra Øst til Vest med en Afstand af omtrent 15 Kilometer. Man kan se fra den ene Kirke til den anden.

Der er nogen Sandsynlighed for, at der i hine Tider har gaaet en temmelig lige Vej mellem Rødding og Kalvslund Kirker. Der kan fra Rødding over Møgelose og Tornum tydelig paavises Nester af en meget gammel Vej, men det vil være

for vidtløftigt at beskrive dette her. Iøvrigt er det ikke blot paa dette Sted, men overalt i Nordflæsbjerg at man kan paavise Resten af gamle Veje, som har tabt deres Betydning og er forsvundne.

Rødding By ligger i en Dalsænkning, der begynder ved Højmosen, et Stykke øst for Byen, og fortsætter langt imod Vest. Fra Enden af denne Dal er der en meget interessant Udsigt ned over Byen og langt mod Vest, ja næsten ud til Vesterhavet.

Gennem Byen løber en Bæk, der kommer Øst fra og har sit Udspring fra Bremkær. I dens Begyndelse kaldes den Skovbækken og, hvor den naar Byen, Røddingbæk. Efter at have passeret Byen udmunder den i Farrisbækken vest for Rødding. Denne har sit Udspring i Jels Sø. Efter at have passeret Skodborg-Egnen, løber den igennem Tre-Eng og Langetved By, øst om Hjerting og ender paa til det Punkt, hvor den optager Rødding Bæk. Herfra drejer den imod Vest, og med Nabnet Hjortvad Na eller Tved Na fortsætter den sit Løb vest paa, indtil den atter drejer imod Syd, gaar tæt øst forbi Plantagen ved Ribe og udmunder i Nipsaaen ved denne By.

Paa begge Sider af det her nævnte Vandløb ses Mængder af Gravhøje. De

vidner om, at her har Oldtidens Folk boet og færbedes, og det lader sig tænke, at det har været sejlbart for Datidens Skibe helt ind til Rødding. Deraf kan igen udledes den Slutning, at her har været et Samlingspunkt for Udfolkene, og saaledes er saa i hin Tid Grunden til Rødding bleven forberedt.

For 1000 Aar siden har den nuværende Rødding Bæk nok været et betydeligt Vandløb. Jeg tænker mig, at der herinde i den mørke Farrisstov har været en lille dejlig Oase, en Sø omkranset af dejlige grønne Bredder, med Fisk i Massevis og dejlige Græsgange ved Siderne. Her har de første Nybyggere saa slaaet sig ned, de har bygget Hytter og Boliger og ret gjort sig til gode paa denne Plads.

Der er efterhaanden her opstaaet en større Koloni, og da Kirken er bleven bygget, har der begyndt at danne sig en By med faste Boliger. Byens ejendommelige Præg og Beliggenhed, som jeg siden vil omtale, har da allerede formet sig. Saaledes tænker jeg mig et Billede fra den Tid, om rigtigt eller ikke rigtigt, overlader jeg den ærede Læser at bedømme.

I Kong Valdemars Fordebog fra 1231, udgivet i 1886 af A. D. Jørgensen i København i „Historiske Kildeskrifters

Overførelse paa Modermaalet" kan man læse Navnene paa mange, ja de fleste Landsbyer her i Nordflæsby og omkring Rødding, men denne By's Navn findes ikke. Den har sandsynligvis endnu været den lille Skovby eller Koloni inde i den mørke Farrisfob, som intet kunde gde i Skat, og derfor har den ligget ubemærket hen. Der er ogsaa et gammelt Sagn om, at Rødding engang har været Annet's til Skrave. Der er intet utroligt i dette. Den gamle Rødding Kirke gør Indtryk af ikke at være bygget paa een Gang. Noget af Tømrer synes at kunne have været brugt før. Jeg tænker mig, at der til en Begyndelse kun har været et lille Kapel under Skrave. Men dette er, som før nævnt, kun mine Tanker og Opfattelse af Sagen, navnlig ud fra et historisk Syn.

Den gamle Kirke.

Rødding Kirke er bygget paa samme Maade som alle de samtidige Landsbykirker her i Landet, nemlig udvendig med afbauede Granitsten og indvendig med store Teglsten, de saakaldte Munkesten. Rummet derimellem er derefter udfyldt med smaa Sten, Teglstensbrokker og saa videre. Derefter har man ghdet Massen til med tynd Kalk. Derved har den saaledes frem-

bragte, henved 3 Alen tykke Mur bundet sig saa fast sammen, at den næsten er umulig at gennembryde, hvilket jeg har været Vidne til, da der for en 30 Aar siden blev indsat to nye og større Vinduer. Oprindeligt har der ingen Vinduer været, kun nogle Lydhuller.

Hvem der har bygget disse gamle Kirker, og selve Tiden, i hvilken de er byggede, har man kun saa Efterretninger om, ja næsten ingen. Jeg har ofte tænkt over dette, men er aldrig truffet paa nogen faktisk Oplysning. Sagnet siger, at det fornemligst er Engelsemænd, som har opført Rødding Kirke saavel som de øvrige af den Slags Kirker baade i Syd og Nord. Det er jo ogsaa historisk bevist, at engelske Missionærer har hjulpet til med at udbrede Kristendommen her.

Om Rødding Kirke har man to Sagn. I den østre Ende i godt Mand's Højde og i den sydlige Kant ser man i en Granitsten et tydeligt Mærke i Form af en Fod. Nogle har deraf villet udlede, at Bygmeisterens Navn har været Fod og derefter kaldt Kirken for „Fods-Kirke“. Efter Sagnet har andre villet mene, at en Trolde har prøvet paa at trykke Muren ind. Trykket har da været saa kraftigt, at Mærket af

Foden blev synligt, men Kirken blev heldigvis staaende.

Den gamle Kirke er ikke bleven behandlet med Pietetsjælelse. For en Del Aar siden mistede den sit gamle Blytag og fik i Erstatning et Skifertag. Ligeledes blev den gamle Granitstensmur til Dels oversmurt med Cement, saa den kom til at blive et bedrøveligt Billede i Landstabet. En Altertable, som vist nok var 500 Aar gammel og altsaa stammende fra den katolske Tid, med udstaarne, frit staaende Træfigurer, forestillende de 12 Apostle, de 4 Evangelister, Jomfru Marie med Jesusbarnet, den kronede Kristus og Alfader og nogle Mindetavler over Præster og en Figur med Kristus paa Korset i Legemsstørrelse er alt forsvunden fra Kirken. Var disse Ting blevene restaurerede paa en fornuftig Maade og forblevne paa deres gamle Plads, kunde de have været en Seværdighed i vor gamle Kirke.

Kirkeklokken er støbt i Rensborg 1774 og har en latinsk Indskrift, der i Oversættelse lyder:

„Denne Klokke blev paa ny istandsat ved den hellige Forsamling i Rødding under Omsorg af Pastor Tøgen og Kirkebærge Søren Pedersen.“

Af denne Indskrift kan man slutte, at den gamle Kirkeklokke har taget Skade og

er bleven omstøbt. Det havde været meget interessant, om Narstallet paa den forrige Klokke havde været bevaret. Klokken er ophængt i et lille Klokkespir. Tidligere foregik Ringningen udefra, først fra Nordfiden og siden fra Sydsiden af Kirken. Nu foregaar den indefra Kirken.

I en Loft lige ved Rødding i den sydlige Udkant af Byen ses en lille Forhøjning. Stedet kaldes for Klokkehøj og nævntes ofte i forrige Tider. Efter de Gamles Fortællinger kommer Navnet af, at i gamle Dage havde her været ophængt en Klokke, og Ringningen til Gudstjenesten foregik herfra. Andre fortalte, at det havde været et Tingsted i ældre Tider, og at Klokken var brugt til at ringe sammen med. De satte dette i Forbindelse med en Loft sønden for, som kaldes Galgetoft. De mente, at paa Klokkehøj var Forbryderne blevne dømt og derefter hængte i „Galgetoft“. Hvorvidt noget af dette har nogen Hjemmel, kan jeg ikke sige, men jeg veed, at de Gamle ofte talte om Klokkehøj.

Jeg har bemærket en vis Tilbøjelighed til at kalde Rødding Kirke lille. Det passer aldeles ikke. Sammenlignet med andre Kirker fra den Tid er den en stor Kirke. Hjerting, Kalbslund, Tirslund og flere Kirker, som sikkert er fra samme Nar-

hundrede som Rødding, er kun halvt saa store som Rødding Kirke.

I arkitektonisk Henseende frembyder den ligesom alle den Tids Kirker intet. Den har dog mellem Skibet og Koret en smuk Kordør. Det frydes ved at se den smukke, højthævede Bue. I andre gamle Kirker, især Hjerting, er Kordøren saa lav, saa man synes næsten at skulle bukke sig for at gaa igennem. Rødding Kirke har Siddepladser til 200 Personer, og ved Hjælpebænke kan der endnu dannes 100 Siddepladser, og paa Loftet er der Plads til 50 Personer. Der kan saaledes i Kirken staves Plads til 350 Personer, saa den jo ikke kan siges at være saa ganske lille.

Naar Kirkegængerne i Nutiden gaar ind og ud af den gamle Kirke, er der vel næppe mange, som tænker paa, at før Reformationen, altsaa for henved 400 Aar siden, var Fædrene sande og rettroende Katolikker, og at der i den Tid lød latinske Bønner og Messer og hørtes et Ave Maria som endnu i katolske Lande. Mærkeligt nok, at intet Sagn er bevaret om hine Tiders Præster.

Præster efter Reformationen.

Den første Præst, som nævnes her efter Reformationens Indførelse, er efter gamle Dokumenter, som for flere Aar siden har

været mig velbilligt overladte, Magister Thomas N u d s e n. Naar han er indsat i Embedet, nævnes ikke. Derimod hedder det: Har 1526 som Sognepræst for Rødding og Skrave fæstet og lejet Anneksgaardens to Ottinger i Langetved til Stephan Torkelsen." Siden er han bleven Præst i Hygum og skal have skrevet Salmen „Gud Fader, din Sol saa støn“.

En Søn af ham var Magister Hans Thomsen, født i Hygum, som Aaret 1556 blev Rektor i Ribe, siden var han Præst i København. Han var Udgiver, til Dels Forfatter af Salmehogen af 1569.

De 5 efterfølgende Præster nævnes kun ved Navn, Hr. S ø r e n, Hr. N i e l s og saa videre.

Om den 7. Præst, A n d e r s P e d e r s e n, hedder det, at han havde indgivet en Fortegnelse over sine Indtægter etc. til Stiftskirken den 17. Marts 1649. Da den svenske Konge Karl Gustavs Soldater i Aaret 1659 kom fra Polen og drog stændende og brændende igennem vort Land, greb Folket til Rødbærge. Derom habes Efterretninger fra hele Nordflæsbyg. Saaledes havde Røddingpræsten Anders Pedersen og Skodboigpræsten Jørgen Johan T h ø r i n g samlet en stor Skare mo-

dige Folk fra By og Omegn for at imødegaa Fjenden. Da en Troop ad den gamle Landevej syd fra nærmede sig Rødding, tog Præsterne med deres Folk Stilling sydvest for Rødding ved Røddinggaard's Stov, kaldt Hoved. Derfra stød de paa de forbigaaende Tropper. Svenskerne gjorde straks Front og syrede igen, og efter en kort Kamp laa Røddingpræsten med flere paa Balen, medens de øvrige af deres Stridsmænd flygtede bort. Præstens og de andres Lig kastede Svenskerne i en Lergrav. Rødding By blev plyndret, Præstegaarden og det meste af Byen afbrændt. To sammenbyggede Gaarde blev skaanede, fordi der i den ene laa en syg Barselkvinde. De er siden bleven kaldte „æ gammel Gaard“. Den Lergrav, hvori de Faldne var kastede ned, kaldtes siden Præstekilde „æ Præstekild“ og ligger i Skellet mellem Præstegaardens og Røddinggaard's Mark, ved Siden af den gamle Kirke- og Møllesti, hvor Smaabanen passerer Stedet i 10 Alens Afstand. Præsten fra Skodborg var ogsaa bleven saaret. Han flygtede til Ribe, hvor han døde 3 Dage efter Slaget. Ved Ribe var der forsamlet henved 3000 Flygtninge, og der herskede stor Rød blandt dem. De savnede Levnedsmidler, og der udbrød snart Sygdomme. Den Mark,

hvor Kampen stod, kaldes Stennevang og hører nu til Præstegaardens Jorder. Om Præsten Pedersens to nærmeste Efterfølgere findes ingen Oplysninger. Kun deres Navn og Dødsaar er optegnede.

Om den 10. i Rækken, Christian B o y s e n, som er født i Vestoft Præstegaard den 11. Oktober 1666, skrives, at han Aaret 1694 blev Præst for Rødding og Skrave. Aar 1711 prædikede han for Kong Frederik den Fjerde. Han havde megen Modgang. Han førte en 8-aarig Proces med Chresten Jepsen i Rødding om Anneksgaarden i Langetved. Denne Sag paadømtes Aaret 1706. Han døde i Januar 1738.

Der nævnes ikke, hvor Pastor Boysen prædikede for Kongen, men der kan næppe være Tvivl om, at det har været i Skrave Kirke. Der laa nemlig i Røbenhoved en stor Gaard, som kaldtes „Grevegaarden“, hvor der stadig boede en højtstaaende Personlighed. Frederik den Fjerde har i Historien faaet det Lob, „at han genvandt Sønderjylland“, og han rejste meget omkring i sit Land og til sine Besiddelser, især til Sønderjylland. Han var en meget bramfri Mand og havde derfor ikke svært ved at finde et Sted at overnatte. Han har sikkert været Gæst paa Greve-

gaarden og saa nyttet Lejligheden til at høre en Prædiken i Skrave Kirke. Det lader sig ogsaa tænke, at han har haft noget at gøre med Processen om Anneksgaarden i Langetved. Paa samme Rejse skal Kongen ogsaa have overnattet i Nustrup Præstegaard. Der blev Præstens Studerebærelse indrettet til Sovelammer for Kongen. Da denne nu kom derind, studsede han ved at se to store Rytterpistoler hængende paa Væggen over Sengen. Præsten maatte forklare, at han havde arvet dem efter sin Formand i Embedet, der havde erobret dem fra Svenskerne og brugt dem til at værges sig med i Nødstilfælde. Det vilde han nu ogsaa gøre. Denne Forklaring tilfredsstillede Kongen.

Ovenstaaende Fortælling har afdøde Gardejer Ludvig Hübshmann i Kollsnap, der kunde fortælle meget om gamle Dage, meddelt mig.

Den 11. Præst var Detlev Blangsted, født paa Hamsøgaard 1706. Om ham fortælles kun, at han døde 6. Januar 1770 af Brand i Jndboldene.

Derefter fulgte som den 12. Niels Tøgen, født den 4. December 1734 i Felding Præstegaard i Hammerum Herred. Aaret 1770 blev han kaldet til Sognepræst i Rødding og Skrave Menig-

heber, forflyttet til Nustrup 1787 og død dersteds 1803.

Pastor Tørens Virksomhed har været i frisk Minde blandt de Ældre helt op til Nutiden. Som Præst var han meget afholdt og som Bonde en Foregangsmand. Han var den første, der begyndte med Mergling paa Rødding Byjorder. Ved Udskiftningen af Jorderne, der foregik i Tiden fra 1770 til 1790, blev et Stykke Hedejord til overs, som man ikke kunde enes om. Det blev saa liggende som tilhørende Byen, og da Præsten saa tilbød at købe det, var Bønderne straks enige om at sælge ham det for en lille Købesum. Der var 6 Tønder Land. Energisk, som Præsten var, blev der straks taget fat paa Opdyrkningen og Merglingen, og de Rødding Bønder saa med Forundring Resultatet. Præsten kaldte Arealet for „Ejendoms-Lykke“. Mergelen blev tagen i den søndre Ende af selve Skiftet. De to gamle Mergelgrave er endnu synlige, den ene blev ikke fuldt udnyttet. For tidlig „Ilog den Bunden op“, saa Folkene maatte skynde sig at komme op og efterlade sig en Del af Redskaberne for ikke at drukne. Han har ligeledes gjort meget for den store smukke Have ved Præstegaarden, og der plantet en Mængde Frugttræer.

Da han flyttede til Nustrup, solgte han „Ejendoms-Lykke“ til Peder Andersen. Den hører endnu til samme Gaard, hvor den gamle Kontrakt findes.

Den 13. Præst i Rækken var Frederik Lorentzen. Han skal slet ikke have væretyndet i Sognet. Om det ullykkelige 13-Tal har været Skyld deri, eller hvad Grunden har været, kan jeg ikke nærmere sige.

Efter ham fulgte som den 14., Magister Hans Hørgbøe. Han var født den 17. Oktober 1764 i Kolding, havde studeret baade Filosofi og Teologi med mere og haft forskellige Ansættelser, inden han Aaret 1797 blev kaldet til Præst for Rødding og Skrave. Aaret 1804 blev han udnævnt til Provst for Frøs- og Kalbslund Herreder og 1810 til Amtsprovst. Han er død i Rødding den 20. December 1828.

Den gamle Præstegaard, som Amtsprovsten boede i, var bleven opført, efter at Svenskerne i 1659 havde afbrændt Præstegaarden. Den bestod af 4 sammenbyggede Vænger med en aaben Gennemkørsel i det sydvøstlige Hjørne. Den Gaard brændte saa igen om Aftenen den 4. Januar 1809. Da Ilden opstod, var Provsten med Hustru paa Besøg i en af Byens større Gaarde. Da han kom til Brandstedet, var

det første, han spurgte efter, sine Børn og derefter Kirkens Papirer. Baade Børnene og de meste af Papirerne var reddede. Dog brændte nogle af dem tilligemed Kirkebo-gen. Ilden var opstaaet ved 9-Tiden, og snart laa hele Gaarden i Aske.

I Stedet for den 150 Aar gamle Præstegaard rejste sig snart en ny og smuk Bygning paa dennes Tomter. Der blev indrettet Stuehus, Kostald, Lade, Hestestald med Materialhus og Karlekammer i den regelrette Firkant, som Nybygningen dannede. Der var en betydelig Abning mellem hver Længe. Stuehuset laa mod Syd ud til den gamle, prægtige Have. Det havde en Kvist til hver Side og var helt igennem en Mønsterbygning. Laden laa mod Øst, Kostalden mod Vest, Hestestalden med Karlens Kammer laa i den nordre Længe. Det stenbrolagte Gaardsrum dannede en anselig Plads.

Den gamle Gaard havde ligget noget affides fra Byen, da der kun var Indgang til den fra den saakaldte Søndergyde. Nu blev der foruden den anlagt en ny Vej ud til Røddinggade, som kommer Øst fra og fører gennem Byen, forbi Kirken og fortsætter mod Vest.

Præstegaardens Bygmester hed Anders S n a r e og var fra Gredsted. Hans

Arbejde bar Vidne om, at han var dygtig, men han var tillige i flere Henseender noget vanskelig. Amtsprovsten var en meget nøjeende og paapasselig Mand. Han var idelig i Færd med at se til med Arbejdet, hvilket hverken passede Mesteren eller hans Svende.

Der fortælles, at Svendene en Dag, da Præsten nærmede sig, tog meget ivrigt fat paa Arbejdet, men iøvrigt lod, som om de slet ikke mærkede Præstens Nærværelse, og den ene bemærkede da: Det er da en sær, nysgerrig en, den Præst, han gaar altid her og kigger og ser til. En anden Gang kommer en Svend og spørger Mesteren, medens denne talte med Provsten, hvilke Brædder han skulde benytte. „Na,“ siger Mesteren, „du kan jo tage lige for Haanden, ligesom F. tog Præsten.“ „Ja,“ svarede Provsten, men han tog dem da ikke alle.“ Fra den Tid skal Provsten alligevel ikke have været fuldt saa „nysgerrig“.

Tiden fra 1800—1820 var en streng Tid baade for Folk og Land. 1807 tog de rare Engelsemænd den danske Flaade, 1814 skiltes Norge fra Danmark, Virkningerne af Napoleonskrigene bredte sig ud til alle Lande i Europa. De store Pengetab bragte Folket i den største Nød. Først efter at

Napoleon var bleven flaaet ved Waterloo 1815, begyndte Fred, Ro og Orden at vende tilbage, og fra 1820 begyndte en ny Opgangstid.

Jeg vil nævne 3 Veteraner, som var hjemmehørende i Rødding, og som havde tjent ved det danske Elitekorps, der kæmpede paa fransk Side. Jens Andersen Ra v n hedder den ene. Han var Soldat i 20 Aar. En anden var Jørgen J a k o b s e n, som var Soldat i 15 Aar, og den tredje var Niels K r o g, som kun havde tjent kort Tid i Slutningen af Krigen. Alle tre var hædrede med Sankt Helena-Medailen, som Napoleon havde stiftet under sit Fangenskab paa den fjerne Ø. De to af disse Medailler er i min Samling, hvortil Familierne har stænket dem.

Disse gamle Veteraner blev alle henved 90 Aar gamle. De døde i Halvfjerdsferne i forrige Aarhundrede, og jeg har kendt dem meget godt. De kunde naturligvis fortælle meget fra hine Tider. Den gamle Ravn dvælede især gerne ved Slaget ved Bornhøved i 1813. Det var det haardeste, han havde været med til. Den Gamle fortalte: Vi laa i Holsten (et dansk og et fransk Hærkorps) og fik Ordre til at gaa tilbage nordpaa for at komme i Sikkerhed i Rensborg. Napoleons Stjerne var

jo alt den Gang stærkt nedgaaende. Ved Bornhøved blev vi omringede af de allierede russiske, preussiske og engelske Tropper, der trængte os saa haardt, at vor Oberstkommanderende, Prinsen af Pontecorvo, græd af Fortvivlelse, da han ingen Redning saa for sine Tropper. Da meldte den lille tapre franske General Vallemand sig og bad om Overkommandoen. Han vilde saa paatage sig at føre Tropperne ind til Rensborg.

Prinsen iudvilligede straks, den lille Vallemand holdt en begejstret Tale til Soldaterne. Jeg vil gaa i Spidsen, sagde han, og naar I som brave Soldater vil følge efter, skal vi nok klare os. Og idet han rakte Haanden i Vejret, raabte han: Naar Gud er med os, hvo kan da være imod os. Soldaterne svarede, at de vilde sejre eller dø. Vi vidste jo, sagde den Gamle, at blev vi slagne, ventede der os et langt Fangenskab, men kunde vi derimod naa Rensborg, var vore Lidelser endte. Den tapre Vallemand førte ogsaa dem, der ikke blev paa Valen, til Rensborg, som han havde lovet, forfulgt af de Allierede helt ind til Byens Borte.

Ravn er sikkert bleven henimod 100 Aar. Han vidste det selv ikke bestemt, men hans Militærpapirer tyder derpaa.

Men tilbage til Amtsprovsten og Præstegaarden. Om et Mageskifte med Præstegaardens Jorder hedder det, at i 1820 blev med Biskoppernes og Amtshusets Samtykke ved Sandemændene Niels Jensen af Rødding og Anders Hanssen af Brøstrupgaard foretaget et Mageskifte saaledes, at Rastes Søndervang og Stenvang og Laue Kromands Stenvang og 3 Aagre liggende overfor paa den nordre Side af Vejen blev tagne til Præstegaarden, hvorimod denne afgav Nyvang, Søndervang og Teglobnslykke. Provst Hørbroe var desuden Ejer af flere Ejendomme i Byen eller havde Penge staaende i dem. Hans Ejendomsforhold skal ikke have været saa let at ordne ved hans Død.

Amtsprovstens Familie-Begravelse ses endnu paa Kirkegaarden, men der er ingen Efterkommere af Slægten her i Byen. Indskriften paa Marmorpladen over Amtsprøstens Grav er forvitret og kan ikke mere læses. Derimod læses endnu meget tydeligt følgende mærkelige Indskrift paa Husfruens Gravplade:

F. 1769 D. 1814.

Egtefællen, Moderen,
Mennesket,

det sjældne og blide.

Claudine Sabbine

Hørbroe

Sørgelig savnet af
H. Hørbroe.

Den 15. Præst efter Reformationen var Johan H e m p e l, født i Faaborg den 12. September 1784. Den 25. Marts 1829 blev han kaldet til Sognepræst for Rødning og Skrave Menigheder. Han tog sin Afsked 1861 og døde i Haderslev den 28. August 1875, men blev jordet paa Rødning Kirkegaard.

I Tiden fra Hørbroes Død til Hempel blev indsat, forvaltedes Embedet af Jens V y h u e, Kapellan pro Persona. Om ham vides ikke noget nærmere.

Pastor Hempel var i alt sit Liv og al sin Færd en Mand af den gode gamle Skole, uden Dram og Brast i sin Optræden. Han havde et ualmindeligt stærkt Helbred og gik Sommer og Vinter ganst eens klædt. Han bar en langskødet sort Klædes stærkt udstaaret Frakke, hvidt Halsbind og høj sort Hat. Den var noget forskellig fra Nutidens moderne Hatte, nemlig noget langhaaret, saa naar det blæste, kunde den nok „rejse Børster“ og viste saa en rødlig Bund frem. Hempel var ingen stor eller begavet Prædikant. Han var jo et Barn af den saakaldte rationalistiske Tid. Jeg skal ikke anstille Betragtninger

derover, men kun nævne, at han færdedes meget blandt sine Sognebørn og var afholdt af baade Høje og Lave. Som den joviale Mand han var, deltog han gerne i Datidens større Gilder eller Forsamlinger, som Bryllupperne, Barselgilderne og Begravelseerne ogsaa blev kaldte. Ved saadanne Lejligheder var det en ufravigelig Skik, at Præst og Degn var indbudte, ikke for at holde Taler, thi det blev ikke brugt, men for med Byens Folk at drøfte Dagens Emner.

Det kan vel ikke nægtes, at Hempels Prædikerne var af noget tørl Indhold, men Folk forlangte ikke saa meget den Gang. Naar saa Præsten fik Messesjorsten paa og derover den højrøde Fløjels-Messehagel med det store Guldkors paa Ryggen og med sin dybe Stemme messede fra Alteret, gjorde dette et højtideligt og stemningsfuldt Indtryk, der ligesom bødede noget paa, hvad Prædikenen ikke havde formaaet at give. Indgangssalmen var altid: „I dit Tempel møde vi“ og Slutningsalmen: „Tak, Fader, for dit Gudsdomsord“.

Han havde et godt Greb paa at tale med Skolebørnene og Konfirmanderne. Han tog altid Undervisningen paa sin jævne, lidt stælmste Maade.

Bed en Prøve siger Præsten saaledes til en Dreng:

— Naa, Markus, kan du saa sige mig, hvorledes Jorden er?

— Den er rund! Iød Svaret.

— Er den rund som en Pandekage, eller er den fuglerund?

— Den er fuglerund!

— Ja, men ser du nu, vi veed jo, at der er store Bjerger og Dale og Huse paa Jorden, hvordan kan den saa være fuglerund?

— Jo, for det har Skolemester Wind sagt!

Præsten lukker det ene Øje i og siger saa helt polist:

— Ja, saa lader vi det staa derved.

I Vinteren 1858 gik jeg til Konfirmationsundervisning hos Pastor Hempel. Denne foregik een Gang om Ugen i en større Stue, og vi var fra Rødding og Skræbe Sogne, Drengene og Piger, henved 30. Midt i Stuen stod Bordet, hvor Præsten havde Sæde og rundt om langs Bæggene havde vi Plads paa almindelige Træbænke. Vi sørgede altid for at komme i god Tid, thi det var hyggeligt i den store Stue, hvor vi samledes, og paa Bordet laa et helt Udvalg af Bøger. Tiden gik da ret fornøjelig. Klokkeren lidt før 10 kom

Somfruen saa og bød os ind i Undervisningsstuen. Drengene gik foran, og Pigerne kom bagefter. Døren stod aaben, og Præsten sad sædvanlig allerede i sin Stol ved Bordet. Drengene gik alle til højre, de første i Rækken hilste „God Morgen, Hr. Pastor!“ „God Morgen, Drengene!“, svarede Præsten. Paa samme Maade hilste Pigerne, der gik til venstre, paa Præsten.

Vi lærte til hver Gang et Stykke udenad af Balle's Lærebog og 2 til 3 Salmer, alt efter som de var lange til. Efter at dette var sagt frem, havde vi Bibelhistorie. Vi havde altid lært det hjemme, som i Tiden skulde gennemgaaes mundtlig.

Katekisationen og Forklaringen var vel ikke af dyb aandelig Natur, men der var 3 Ting, den gamle Præst idelig indprentede os. Vi skulde være lydige mod Forældrene og agte dem og paa den Maade blive brave og dygtige Menneſker, og naar I Børn med Tiden selv vil sætte Bo, da vil det ogsaa gaa Eder vel, naar I opfylder dette.

Det andet var, at vi skulde vogte os for Bynteshge og al Slags Stadseri. Hvad nytter det, sagde Præsten, naar en Mand kommer til mig i fine Klæder, men selv ikke duer. Nej, det er Manden selv, man skal

Je paa. Bæne og gode Klæder, det maa J have, og de er nødvendige, naar J samles med Venner til Fest, eller naar J gaar til Herrens Bord, men Pynt og Fjas maa J vogte Eder for. — Den gamle Præst kunde sige dette med Rette, da han, som alt nævnt, var en tarvelig og jævn Mand i alt.

Det tredje, han især omtalte, var Krig, som han hadede og affhede. Han sagde: Jeg har som ung Student i 1807 staaet paa Københavns Volde og set, hvorledes Engellmændene med gloende Rugler skød den ulykkelige By i Brand, og hvorledes Mødrene i den største Rædsel løb paa Gaden med deres smaa Børn og ikke vidste, hvor de skulde skjule sig. Jeg har oplevet, hvorledes Engellmændene røvede hele den danske Flaade. Indtil den mindste Baad tog de det alt med. Det var haardt at se, derfor, Børn, skal J affky Kringen. Men han lod ogsaa forstaa, at sit Fædreland skulde man elske, og naar det var i Nød og faldte paa sine Sønner, da skulde disse gøre deres Pligt.

Undervisningen varede fra 1½ til højst 2 Timer. Saa heb det: Ja Børn, saa er J fri for i Dag. Bøn og Sang havde vi intet af, ligesom vi heller ikke havde nogen Bog med. Hele Undervis-

ningen foregik paa Grundlag af det uden-
udlærte.

Efter den Tids Orden og gammel danst
Brug blev vi konfirmerede Palmesøndag.
Der blev ingen Prædiken holdt den Dag.
Efter at den sædvanlige Kirkebøn med
Fadervor var bedt, og en Salme var sun-
gen, traadte Konfirmanderne ud paa Gul-
vet og tog Plads, som Præsten forud havde
ordnet det efter deres „Kundskaber“. Den
Dreng, der havde de bedste Kundskaber,
stod øverst, og med Pigerne forholdt det
sig paa samme Maade. Men denne Kund-
skabsinddeling var nu ikke saa let en Sag;
det hændte ofte, at de, der stod nederst, svarede
bedre end de, der stod øverst.

Efter at Præsten havde holdt en Tale
til Konfirmanderne fra Gulvet, begyndte
Overhøringen.

Balles Lærebog med dens 8 Kapitler
blev nu til Slut grundigt gennemgaaet,
idet Præsten ved den øverste Dreng be-
gyndte at rette et Spørgsmaal ud fra
nævnte Bog. Saaledes gik han Rækken
igennem, og derefter kom Pigerne paa
Tur. Ikke een Konfirmand blev sprungen
over. De, der kunde deres Ting, opholdt
han sig ikke længe ved, men sagde sit sæd-
vanlige: „Tak skal du ha“. De mindre
godt Begavede opholdt han sig noget læn-

gere ved. Naar han var færdig med en, kneb han det højre Øje i og sagde: „Du kunde nok have passet lidt bedre paa,“ eller ogsaa: „Naa, det gik jo an.“ En af disse Karakterer fik enhver Dreng eller Pige, men altid i godmodig Form.

Da Overhøringen var til Ende, holdt han atter en kort Tale og lagde os paa Sinde, at nu vilde han atter komme til hver enkelt af os og opfordre os til at bekræfte vor Daabspagt.

Saa begyndte han atter ved den øverste Dreng, lagde den venstre Haand paa hans Hoved, og efter at have nævnt hans fulde Navn spurgte han: „Forsager du Djævelen og alle hans Væringer“ og saa videre. Derefter blev saa hele Trosbekendelsen fremsagt og bekværet, og Præsten spurgte atter: „Er det dit faste Forsæt at blive i din Daabspagt til dit Livs Ende.“ Konfirmanden svarede „Ja“, og Præsten sagde, medens han holdt Konfirmandens højre Haand i sin: „Saa give du herpaa Gud dit Hjerte og mig din Haand“.

Derefter fulgte Slutningstalen, hvori Præsten mindede os om det alvorlige Løfte, vi nu havde aflagt, opfordrende os til at ære og agte de Gamle og blive dygtige Folk, hver i sin Stilling. Gudstjenesten sluttede som sædvanlig.

Jeg var den Yngste i Flokken, kun 11 Dage over mit fjortende Aar, men jeg var ogsaa kommen til Skole, da jeg var 4 Aar.

Et gammelt Mundheld siger: Naar det regner paa Præsten, saa drypper det paa Degnen. Det er sagt med Hensblik paa Ofringen i Kirken ved Bryllupper og Barne- daab og ved andre Lejligheder, som nu de fleste Steder ikke bruges.

Vor Skolemester, Lærer var i Datiden et lidet kendt Udtryk, hed Anders B i n d. Som Skik og Brug var den Gang, havde han kun faaet en tarvelig Uddannelse, nemlig ved Præsten i Fol. Iøvrigt sad han ikke inde med Kundskaber af nogen Art. Trods dette lærte vi, som vilde og kunde, rigtig godt, da han hyppeligt forstod at „sætte os til“, det vil sige til Selvarbejde. Han havde Regne- og Skrivebøger, hvor- med han sammenlignede vort Arbejde. Vi Drengene vilde ved Lejlighed nok kigge lidt i Regnebogen for at komme nemt til Facit, men det var ret farligt, naar han opdagede det.

Dagsordenen var først udenads Oplæsning af Balle (Læsebog) og Bibelhistorien. Saa fulgte en Times Læsning af forskellige Bøger, og vi læste højt, alle paa een Gang, saa der var et Spektakel værre end af en Flok Gæs. Formiddagen sluttede med

Tableregning efter Regnebogen, Eftermiddagen begyndte med een Times Skrivning. Vi større Drenges skrev af efter Bøger eller nogle gamle Dokumenter, alt efter eget Valg, eller vi øvede os i at sætte et Brev op. De mindre Børn skrev efter Tabeller. Vi havde saa Læsning og til Slut Regning. Det hændte dog ogsaa, at Skolemesteren læste noget for os i Slutningstimen, eller at vi havde Hovedregning. Vi var altid meget glade derfor. Det var dog altid lidt Afveksling fra den ensformige Læreplan. Naar Undervisningen sluttede, hvad enten det var til Middag eller om Eftermiddagen, løb det hver evige Gang fra den gamle Skolemester: „Saa kan I læg Jer Ting ned, Børn!“ Dette at lægge Tingene ned, blev et Mundheld i Byen blandt baade Unge og Gamle og brugtes ved mangfoldige Lejligheder baade som Skæmt og Alvor.

Børnene var pligtige til at møde hver Søndag til Undervisning, kun Lørdag Eftermiddag var fri. Om Sommeren var der dog ikke ret mange til Skole, de fleste var ude at tjene eller hjemme paa deres Faders Gaard, og saa snart Høsten begyndte, holdtes der Ferie, og det blev en god lang en. Skolemesteren havde en ekstra Bestilling i Høstens Tid.

Han skulde udtage Tiende af Kornet til Præsten, og naar nogen vilde køre Korn ind, maatte de først have Skolemesteren med for at udtage Tienden, som straks skulde køres til Præsten.

Naar vi saa efter at have været borte i 6 Maaneder atter samlede i den gamle, hyggelige Skolestue med den store Jernkaffelovn midt paa Gulvet, var det dog dejligt. Nu skulde vi rigtig nok til at lære noget igen, og hvad havde vi saa ikke at fortælle hverandre, baade de, der var bleve hjemme i Byen, og de, der havde tjent i andre Sogne. En Kammerat fortalte, at han var indbudt til at fejre Julen paa Gaarden, hvor han havde tjent, og J kan stole paa, der vanker noget, sagde han; sidste Juleaften fik de 7 Retter Mad, og saa sang de 7 Salmer, og han var vis paa, at det ikke blev ringere dette Aar. Ligesaa dejlig Skolestuen var om Efteraaret, ligesaa kvalm blev den, naar det gik mod Foraaret. Saa længtes vi ud igen, og enhver vidste jo alt, hvor han eller hun skulde begynde til 1. Maj.

Vort Skolemateriale var ikke meget omfattende. For ethvert Barn, der kom i Skole, gjaldt det om saa hurtigt som muligt at naa frem til at komme i „æ Forklaring“. Det vil sige til at saa begyndt

med Balles Lærebog, som i Folkemunde aldrig blev kaldt andet end „æ Forklaring“. Den Dag, et Barn kom hjem med den Meddelelse, at det skulde begynde dermed, var der Fest i Huset. Men dermed var saa ogsaa baade Alfa og Omega (Begyndelsen og Enden) naaede, for nu kunde det saa Lov til at ramse op af den Dag efter Dag, til Skoletiden var forbi. Saa ofte vi kom til Enden af de 8 Kapitler, hed det: „Saa kan J repeter, Børn!“ Det var ikke tilladt at lade denne Bog ligge i Skolen, vi skulde stadig have den med hjem for at lære den Lektie, som vi tilsidst godt kunde paa Fingrene. Foruden denne vigtige Bog havde vi kun en Bibelhistorie, en Table, en Skrivebog og et Blækstrin.

Det kunde jo egentlig nu være nok om disse Ting, men jeg maa dog forklare lidt om Skrivebogen og Blækstrinet. De kom fra det bekendte Billedforlag i Neuruppin. Omslaget til Skrivebogen var altid baade paa den forreste og bageste Side forsynet med et Billede, og derunder stod saa i Regelen et Vers. Jeg husker saaledes et Billede, der forestiller en Moder, der gaar i Stuen med sit Barn paa Armen, og nedenunder stod følgende Vers:

„Den Mutter paa Gulvet gor
mit sin Dring ott' sig fornier;

han set so sunt un gutt
unt blifer nok en stor Rekrut.“

Paa et andet Billede ser man en, der pløjer, om det er Heste eller Kameler, han har forspændt, kan vanskelig siges. Under dette Billede staar:

„Den Buer han Plüger sin Uder,
un winter saa meget Wacker.“

Det var jo det, man kaldte Danst i Neurruppin.

Blækstrinet var en lille Trækasse, forsynet med paatrykte Vandblomster. I Strinet stod Blækhus og et Sandhus, og desuden var der Plads til et Staalpennefast. Trætpapir var paa den Tid ganske ukendt, saa baade Præst og Dommer benyttede Sand til at tørre Skriften. I Forstuen til Skolen var der en stor Kasse med fint tørt Sand til denne Brug.

Den sidste Dag, vi mødte hos Præsten for at blive „sat“ og ofre en Pengegave for Undervisningen, gik vi saa derfra hen til Skolemesteren for at tage Afsked med ham og ligeledes ofre en Pengegave til ham. Han gik udenfor Skolen og ventede paa os. Han kunde ikke vente, til vi kom ind i Skolen, men spurgte straks: „Naa Børn, hvordan gik det i Dag?“ — „Jo“, svarede vi, „det var endda gaaet helt godt.“

Vi kom saa ind i Skolen og satte os paa vor vante Plads og Skolemester paa sit lille Kateber. Aldrig har jeg hørt ham tale saa smukt som hin Dag. Til Slut sagde han: „Ja Børn, nu forlader I Skolen, og jeg har ikke noget mere at sige over Eder, men mine Tanker og bedste Ønsker skal følge Eder, og naar vi herefter mødes, da vil jeg være glad, om vi altid kunde mødes med Agtelse og Venlighed for hverandre.“

Vi var ved disse Ord blevne bevægede. Inder vi tog Afsted, fik vi Kaffe, og Læreren og hans Hustru talte med os. Med et „Gud være med Eder“ tog de endelig Afsted med os. Den skønneste Mindeblomst, jeg har bevaret fra min tidlige Ungdom, er den Vinter, jeg gik til Konfirmationsundervisningen.

Gamle Pastor Svejstrup.

Nu er jeg naaet frem til at skulle omtale den 16. Præst efter Reformationen. Det var Hans Kristian Janus Nicolai Baltasar Krarup Svejstrup, født i Maltbæk Præstegaard den 20. Januar 1815. Han blev kaldet til Præst for Rødding og Skrave Sogne i 1861 af Kong Frederik den Syvende og indsat i Embedet 15. September samme Aar. Den 20. April 1867

blev han affat, fordi han ikke vilde aflægge den forlangte Ed til den preussiske Konge.

Med Svejstrup kom ikke blot en ny Præst til Rødding, men der kom ogsaa et nyt Køre, og længe varede det ikke, før Kampgnyet lød ud over Eggen. Der var jo Folk, som straks var parate til at haane det Gamle og antage det Ny. Andre tog det med nogen mere Ro. Talen lød: Vi forstaar ikke saadan ligestraks den ny Præst, men det er maaske godt nok, hvad han siger. Længe varede det heller ikke, før Svejstrup havde vundet almindelig Yndest i Sognet. I den gamle Kirke samledes Søndag efter Søndag en tæt Skare, som lyttede til Ordet og Sangen, der ligesom blev baaren paa Binger, saa let og dejligt lød det.

Svejstrup havde en udmærket Sangstemme og kendte Melodien til enhver Salme. Under Sangen gik han op og ned ad Kirkegulvet med Salmebogen i Haanden og sang. Skolemesteren var egentlig ogsaa Degn; men han var halt og ejede ikke Spor af Sangstemme og havde derfor overdraget dette Hverv til sin Stifføn, der var Lærer i Brændstrup, som hørte med til Rødding Sogn.

I 6½ Aar var Svejstrup Præst i Rødding, saa maatte han vige for Forholdenes

Magt. Fra dansk Side blev der arbejdet ret stærkt for at bevæge ham til at blive hos sin Menighed. Men Svejstrup klarlagde for sine Venner, at det var en Umulighed for ham at dele sig, og at han dog tilsidst vilde blive nødsaget til at gaa. Hvem der kender Forholdenes Udvikling under preussisk Regimente, vil den Dag i Dag sige, at Svejstrup gjorde ret. Han havde fulgt sin Samvittigheds Røst og kunde fremdeles fortsætte et velsignelsesrigt Arbejde.

Fra Præstegaarden flyttede Svejstrup over til Højskolegaarden. Her boede han med sin Familie i omtrent 3 Aar. I Højskolens store Gymnastiksal holdt han Guds-tjeneste hver Søndag, og den store Sal, som han selv havde været virksom for at faa opført, blev nu i Stedet for Gymnastiksal til Kirkesal. Søndag efter Søndag fyldtes den af Mænd og Kvinder, som kom for at lytte til Svejstrups Forkyndelse. Da i 1870 Præstekaldet i Bejen blev ledigt, opfordredes Svejstrup til at søge dette Embede, og han fulgte Kaldet og drog ind i Bejen Præstegaard. Her blev han til sin Død, som indtraf den 31. Juli 1893. Over 500 Personer fulgte ham til Graven. Af de mange Mindetaaler, der blev holdte, var Forstander Schrøders fra Aftov den smukkeste og mest rammende, idet han gik ud fra

Ordet: „Den Mand, som her hviler, han var ikke gerrig.“

Mange var de, som Svejsstrup havde hjulpet baade i Aandens og Haandens Verden. Han var altid den praktiske Mand, lige meget hvad det gjaldt.

I Rødding Præstegaard var man i den Tid altid sikker paa at faa en venlig Modtagelse, enten man traf Præsten eller hans Hustru, og Trøst og Hjælp var der at hente. Med ham gik en stor Herrens Tjener og Kristi Stridsmand bort.

Svejsstrup blev altsaa den sidste af de af de danske Myndigheder indsatte Præster, ligesom han var den sidste, der bar Bibekrave og paa Aarets tre største Højtidsdage bar Messeskjorte og Messsehagel.

Hermed skal jeg slutte min Skildring af Præsterne fra Reformationen. De efterfølgende 5 Præster tilhører den nyere Tid og skal ikke medtages her.

Forfælligt.

Jeg skal her nævne et Par Smaating, som er af Interesse.

I en Skrivelse af 27. Februar 1784 fra det danske Rancelli til Ribe Biskop forordnes, at Pigebørn paa Konfirmationsdagen ikke maa være pyntede med fremtrædende Farver og Baand, for at saadant ikke skal forstyrre deres Andagt, og

fattige Forældre ikke derved udsættes for større Udgifter.

I en anden Skrivelse fra Rancelliet til Ribe Biskop tillades, at de reformerte Nybyggere paa Randbøl Hede maa lade deres Døde begrave paa samme Maade som de lutherste.

* * *

Nævnes kan en Begæring om at faa Tilladelse til at afholde Danseforlystelse i Rødding. Den lød: Herredsfogderiet for Frøs- og Kalbslund Herreder bedes underdanigst om Tilladelse til at afholde Dans for Rødding Bys Ungdom den 1. Januar 1849 efter endt Gudstjeneste.

Rødding, den 30. December 1848.

Underdanigst

Mads Hansen.

Paa samme Brev forneden skrev Pastor Hempel med sin bekendte kraftige Haandskrift: Da der har været Leg flere Gange og for kort Tid siden, kan disse idelige Dansegilder ikke anbefales af mig.

Rødding Præstegaard, den 31. December 1848.

J. Hempel.

Der blev ingen Dans den Gang.

De Ord „efter endt Gudstjeneste“ i Ansøgningen om Tilladelsen til Danseforlystelsen var begrundede i, at disse Danse-

forhøjtelser helst skulde være sluttede ved Midnat og derfor begyndte ved 2—3 Tiden om Eftermiddagen. Man kan endnu læse denne Bemærkning i Bekendtgørelser om Dans for nogle Aar tilbage.

Ungdommen.

Der var i disse Tider ikke saa megen Udspredelse og Fornøjelse for Ungdommen som nu til Dags. Det eneste, de saa at sige havde, var deres „Legs“, og ved disse Lejligheder gik det meget tarveligt til. Der opvartedes kun med Kaffe og Kavringer (Tvebakker). Desuden drak nogle af Karlene Kaffe punch, og naar det gik meget højt, kunde det ske, at Pigerne fik et Glas Mjød. Ellers morede de Unge sig udelukkende med Dansene, og til Afveksling blev der sunget en af de gamle Viser.

Udgiften ved et „Legs“ var for en Ungkarl højest 8—10 gamle Stilling, i vore Dage 50—60 Penning.

Foruden disse sædvanlige „Legs“ blev der hver Vinter afholdt 2 „Standnelegs“. Udtrykket kan ikke nærmere forklares. De unge Karle indbød Pigerne til Møde paa det dertil valgte Sted, i Kirken eller i en Bondegaard, hvor der var en stor „Stov“. Det blev sædvanlig afholdt en Søndag

Aften og tog sin Begyndelse ved 6-Tiden. Naar alle var mødte, blev der i Fællesstabs drukket Kaffe, hvortil der ekstra var bagt Kager. Karlene fik, hvem der ønskede det, en lille Bunch. Naar man saa havde samtalt og gjort sig til Gode med Sagerne, begyndte Dansen. Genimod Midnat samlede man atter om Bordene. Her stod opstablet Smørrebrød med det dejligste Paalæg, Kullepølse, saltet og røget Lammekød, Ost o. s. v. Hertil blev drukket Kaffe og Te. Naar man var færdig med Mellemmaden, blev der af de bedste Sangere foredraget af de gamle Sange, og Dansen begyndte atter.

Siden holdt Pigerne „Standnelegs“ og indbød Ungkarlene, og det blev ikke det ringeste. Tværtimod, Pigerne havde ikke „Evne“ til at betale noget, men „vor Mor“ sørgede for Kaffe, Fløde, Smaakager, men fremfor alt den lækre Mellemmad. Den ene vilde ikke staa tilbage for den anden, ogsaa kunde det ske, at „vor Far“ gav en lille Stilling til Hjælp til Spillemanden. Jo, naar Pigerne gjorde Gilde, saa var der Gilde.

Det var ikke alene Tjenestefolkene, der deltog i disse Gilder, men ogsaa mange Unge af Gaardmandsstanden og unge Ugetefolk.

„Æ Skjdhøtte“.

En hjemlig Fest, som i de Tider blø afholdt hver Sommer her i Byen, var det store „Skjdhøtte“ (Skjdegilde). Den Dag var der Fest over hele Byen. Det blev afholdt i Tiden mellem Høfletten og Kornhøsten paa en Søndag efter endt Gudstjeneste. Men det gik slet ikke saa nøje til den Dag. Nu en lille Beskrivelse derom:

Gildet blev hvert Aar afholdt i den østligste af „æ gammel Gaard“, og Skjdningen foregik i Loften ved Gaarden. Den skraaner stærkt op imod Syd, saa det kunde nok „gaa an“ her. Politiforordningerne var heller ikke saa mange den Gang. Der blev skudt med Rugler efter en Skive. Hver Gang en Skytte ramte i „æ Plet“ (Centrum), blæstes Fanfare i Klarinet og Trompet, saa det klingrede ud over hele Byen og forkyndte for dem, der sad hjemme, at nu var „Pletten“ ramt. Desuden blev der skudt med Hagel efter en Kæb. Denne var lavet af Træ, havde en dejlig lang Hale og var malet ildrød. Paa Midten af Dyret var der anbragt en bred Jernring, som blev overklædt med et Stykke hvidt Papir med en Abning i, som dannede et Centrum paa Ringen, hvor der skulde træffes. Middel var anbragt paa et Bræt. Derunder var anbragt 4 Hjul, og paa disse løb

han nedad en Straa anbragt Bane, forbi en Abning, og naar han passerede den, skulde der fyres. Men Mikkel brugte saa uendelig mange Kunstter. Naar nu Skytten var parat til at skyde, raabtes der: „Saa, la' no æ Kæv kom!“ Bag god Dækning sad en Mand og dirigerede Mikkel, som han lod stille Snuden frem, men mærkede Mikkel Uro, trak han sig tilbage eller rutschede forbi i en grulig Fart. Eller ogsaa kunde det ste, at Mikkel trak sig tilbage, idet Skuddet faldt, og derefter ganske rolig luntede forbi, medens Folk raabte: Skyd, skyd! og Skytten intet havde i Bøssjen. Dette var altsammen saa „grov hovres“. Præmierne var lutter ægte Sølvgenstande, lavede af Byens Urmager og Guldsmed.

I den gamle Gaard var der saa om Aftenen Dans og Gilde, hvor Unge og Gamle var ligeligt delte som Deltagere. Man morede sig for de flestes Bedkommende til den lyse Morgen. Mangen een sejlede da af Sted med en lille „Bist“, men ellers gik alt fornøjeligt og fredeligt af.

En Folkefest var disse Skydegilder; selv Byens Honoratiores mødte om Eftermiddagen og fornøjede sig over at se paa Skydningen, og mange Folk fra Omegnen indfandt sig, naar det spurgtes, at nu skulde

„æ Skydhøtte“ afholdes i „æ gammel Gaard“ ved gamle Mads Hansen og hans Kone „gamle Ellen“. Der samlede ofte Byens Unge og Gamle og holdt et lille Gilde med en Svingom, og det kostede ikke meget.

De her skildrede Ting foregik endnu i Halvtredserne, men fra 1860 begyndte de at tabe sig og hørte saa snart helt op.

Vilde man give en Skildring af den tidligere Tids hele Levevis, Folks Nøjsomhed, deres strenge Arbejde, som maatte udføres fra Morgen tidlig til Aften sildig, og sammenligne dette med Nutidens Forhold, vilde den nuværende unge Slægt sikkert staa aldeles uforstaaende overfor Fremstillingen. Saa stor har Udviklingen været.

Røddinggaard og den gamle Vandmølle.

Disse to Ejendomme ligger en Kilometer sydvest for Rødding i en lille Dalfænkning ved den gamle Lande- og Kirkevej, som kommer fra Gram over Brændstrup og udmunder ved Rødding-Hygum-Ribe Landevejen. Sagnet fortæller, at her paa dette Sted, paa den nordre Side af Vejen og henimod Øst, har Røddinggaard i ældre Tid ligget. Det er nok længe siden, men jeg har lagt Mærke til to Ting, som tyder paa, at det nok har været Tilfældet. For det første er der en gam-

mel Brønd paa Stedet og for det andet et omtrent 200 Meter langt, meget gammelt Jordbige med flere Uble- og Blommetræer, Stikkelsbær- og Ribsbuße. Jeg tænker mig, at dette har været det nordlige Havedige; det gaar helt snorlige i Øst og Vest.

Fortællingen om, at Gaarden skal have ligget der, har jeg alt hørt i mine Drengesaar af de ældste Folk i Byen. Der var den Gang en Træfarm om Brønden, som nu er jævnet. Derimod staar Diget med Frugttræerne endnu; jeg gaar endnu stundom hen og betragter det gamle Minde.

Den lille Vandmølle er meget gammel. Det ser man paa dens gamle Træhjul og hele Indretningen og navnlig paa Undermøllen, der er opført af store, raa utilhuggede Kampsten. Mølleedammen er kunstigt anlagt og opdæmnet ved en stor Jordvold. Møllen ligger lavere end denne. Vandet ledes gennem en „Rumme“, en Trækanal, ind over det store Vandhjul. Dette drives altsaa af nedfaldende Vand og kan saaledes nøjes med en mindre kraftig Strøm. Ved Mølleedammen er en „Fristøt“ eller „Nødstøt“ for i givet Tilfælde at kunne lade Vandet forsvinde

udenom Møllen. Jo, de Gamle forstod deres Sager helt godt.

Fra Brem Mose udgaar et lille Vandløb, kaldet „æ Mølrend“. Gennem det faar Mølledammen sin Vandforsyning. Den lille Bæk er saa uanselig og skjult af Brinker og Buske, at de, som passerer den 2 Kilometer syd for Rødding, næppe ser den. Men uophørlig risler det klare Vand i den; intet Menneſke har oplevet, at den har været tør. Som Dreng har jeg med mine Kammerater moret mig med at fange Orreder. Nu mærker jeg ikke til, at denne Sport drives her.

Afløbet fra Møllen kaldes Rasselbæk og en Bro over Rødding=Hjgum Vejen Rasselbro. Navnet stammer vistnok fra, at Bækken løber meget hurtig og buldrende af Sted. Iøvrigt er det ikke saa helt rart at passere Stedet ved Nattetid, da det „spøger“. Der fortælles, at der løber et Svin omkring uden Hoved, og at der er noget galt, har flere faaet at føle. Et Par gamle Bønder kom engang kørende en sen Nattetime vest fra efter Rødding. Da de var komne i Nærheden af Broen, siger de til hinanden, at nu var det nok bedst at passe paa, da det jo ikke var saa helt rigtigt der. Og hvordan det saa end gik, Røretøjet laa pludseligt i Grøften, og de

to Mænd trilled af Vognen. Noget Slæde stete ikke. Da den ene udtalte, at han ikke kunde forstaa, hvordan det var gaaet til, svarede den anden: Saa du da ikke det Evin, der løb forbi uden Hoved. Og nu vilde den Første nok tro det.

En Mand, som gerne pralede med, at han ikke var bange for noget, fik ogsaa en Oplevelse med Spøgelseset. Da han en Aftenstund kommer og vil over nævnte Bro, hører han noget grynte og en Raslen i Buxtene. Et Øjeblik stod han stiv af Skræk for derefter saa hurtig, Benene kunde flytte sig, at forsvinde ind efter Byen. Den Historie vilde han ikke gerne Tale om.

Nu skal det ikke være saa slemt med Spøgeriet, men somme Folk er dog endnu forsigtige, naar de ved Aftentide passerer Broen.

Røddinggaard's Flytning er i sin Tid sikkert foretagen, efter at Møllen er bleven anlagt. Det har da været praktisk at flytte den hen i den lille Dal, hvor den fik langt smukkere Beliggenhed. Naar det er sket, kan vel ikke fastslaaes, men jeg tvivler ikke om, at det er mindst 200 Aar siden.

Gaarden har i tidligere Tid været adelig. Mærkeligt nok er der i Folkemunde intet bevaret, om dens henfarne Beboere. Det eneste, der er fortalt, er, at Jorderne

til den Bondegaard, som ligger vest for Rødding Kirke, er tagne fra Røddinggaard og skænkede i Fadder gave.

I Tiden fra Jul til Fastelavn var det altid noget uroligt her. Om Natten kunde man høre Jagthunde halse og Jægerne ride, og enkelte vilde endogsaa have set, at Gnister stob bag ud fra Hestehovene. Nu hører man imidlertid ikke noget derom. Herremanden med sine Jægere og Hunde maa vel have faaet No.

I Kirken var der indtil for nogle Aar siden paa venstre Side og lige over for Prædikestolen et lille Jndelukke, som kaldtes Røddinggaards „Stol“. Det hed sig, at den ikke kunde tages bort, hvad der dog nu alligevel er sket. Disse to Ting er de eneste, jeg har hørt, som minder om, at der har boet en Adelsmand paa Røddinggaard. At Gaarden siden er bleven til en kongelig Forpagtergaard, tyder paa, at det har været en forarmet, uddøende Adelslægt, der har været bosat der. Fra kongelig Forpagtergaard blev den saa Privatejendom, sandsynligvis ved forrige Aarhundredes Begyndelse eller lidt før. I den østre Ende af „æ Sals“ (Stuehuset) sad i Gadlen ud imod den gamle Vej en lille hvid Marmortable, hvori var indskrevet: „P. S. Schmidt, Røddinggaard, 1814.“ Denne

Table maatte forsvinde, da Gaarden blev preussisk Domæne. Maaſte er det dog den ſamme, der blot er bleven ombendt, og har ſaaet Indſkriften: „Königliche preuſiſche Domäne 1899“.

Kapergaſten.

Bed Begyndelſen af forrige Aarhundrede var førnævnte B. S. Schmidt Ejer af Røddinggaard. Han var en Bondesøn fra Rødding og havde ſaaet 200 Daler Kurant i Arvepart, med hvilken Sum han drog ud i Verden for at prøve Lykken.

Han blev efter adskillige Aars Forløb Fører for et danſk Kaperskib under Krigen med England.

Schmidt drev imidlertid dobbelt Spil.

Den ene Dag røvede han fra Engellsmændene, og den næſte bragde han Fjenden Levnedsmidler, ſom var meget vanskelige at ſaa for de Engellsmænd, der kaperede i danſke Farvande. Derved tjente han mange Penge; men han var ogſaa lige ved at ende i Galgen. Han ſlap dog hjem til Rødding med ſit Bytte og købte Røddinggaard.

Da Schmidt blev Ejer af Gaarden, var Bygningerne ſmaa og meget forfaldne, ligesom Marken var udpint af Forpagterne. Men han var med ſine

mange Prisepenge i Stand til at sætte det hele i Stand. Gaarden ombyggedes, og fin og storstilet blev den. Jorderne kom i god Drift, og nord for Gaarden, laugs Kassebælt, lavede han en stor og sandet Mark om til en frugtbar Eng, hvor der avledes Hø i Snefe af Læs. Aaret 1814 var Byggearbejdet til Ende, og den forhen omtalte Marmorplade blev indsat. Lidt øst for Rødding ved Vejen ud til Ganimeleng ligger et gammelt langt Hus. Det er det gamle Salshus fra Røddinggaard, der er blevet flyttet derud. Af dette kan man danne sig et Begreb om de gamle Bygninger før 1814.

For 40 Aar siden døde her i Rødding en gammel Murer, som altid regnede det for en stor Ære at have været med til at bygge den store Lade ved Røddinggaard. Om gamle Schmidt kunde han fortælle meget, men jeg har aldrig hørt, at han skal have været ondsindet i nogen Retning. Men trods dette var han ikke afholdt, for, jagdes der, han kunde mere end sit Fader-vor, og det var jo bekendt nok, hvordan han havde tjent sine Penge. Naar Hestene om Aftenen skulde rides ud paa Græs, kunde Schmidt ofte selv være til Stede i Gaarden og opfordre de unge Karle til at ride langsomt. Men naar de var et Ikkæ

Stykke borte fra Gaarden, gif det alligevel i rast Tempo. Og naar de saa kom til Ledet og skulde ride ind paa Marken, kunde det nok ske, at Schmidt stod der og hilste Godaften. Hvem der havde været med til det een Gang, prøvede det ikke oftere.

Engang, fortalte han, at han skulde gøre en Rejse til Norge. Det er en lang Tur, blev der svaret. Na, det er kun et Rattespring, svarede Schmidt. Han var kun borte en DagsTid, og Folk spekulerede over saadanne mærkelige Ting. Naturligvis har Tiden bidraget til at skabe Sagn om den forunderlige Personlighed.

Sine mange Penge havde han i et Skatol. Der stod de Stabel ved Stabel, ordnede efter deres Størrelse. Dette var almindeligt bekendt, men bryde ind og stjæle dem, nej, det gjorde ingen, thi de var sikre paa at maatte blive staaende ved Skatollet, til Schmidt kom og sagde: „Saa, nu kan du gaa!“ En af Gaardens Karle kom engang først hjem til Gaarden efter Midnat. Der paakom ham da en ubetwingselig Lyst til blot lige at gaa hen og kigge ind i den Stue, hvor Skatollet med de mangePengestykker stod. Han listede sig hen til Vinduet, men hvilken Forstrækkelse fik han ikke. Der blev helt lyst i Stuen, og han kunde tydeligt se sin Husbønde sidde ved det-op-

lukkede Skatol og tælle Pengestykkerne. Han vilde løbe sin Vej, men ikke en Fod kunde han flytte. Først da Schmidt lukkede Skabet og forsvandt, kunde han atter komme løs. Saaledes fortalte Karlen senere Historien til sine Medtjenere. De havde jo rigtignok ikke de bedste Tanker om Husbonden, men havde ogsaa deres Medtjener mistænkt for at have haft onde Hensigter. Med Hensyn til de Sortekunster, den tidligere Kapergast beskyldtes for, traf han dog sin Overmand.

I de Tider gik der mange Tiggere omkring og bad om lidt i „Guds Navn“. Blandt disse var en, som gik under Navnet *Lars Norman*. Han var særlig bekendt, ikke fordi han gjorde ondt, men paa Grund af, at han var svært „forsaren i de sorte Kunster“. Folk gav ham derfor altid noget, og han gik fredelig bort. En Gang kom han ind paa Røddinggaard, men Schmidt pudsede Hunden paa ham og jog ham ud af Gaarden. Ved Udgangen vendte Lars sig om, løftede truende Stokken i Vejret og sagde: „Det skal du faa betalt“. En Tid efter var der Bryllup i Høgum, hvortil Ejeren af Røddinggaard med Familie var indbudt. I Stadsvogn førte han afsted. I Brøstrup mødte han Lars Norman, men der passerede ikke noget, og de

kom heldigt til Bryllupsgaarden. Men da Brudestaren kørte til Kirken, stod Lars ved Vejen, og da Vognen fra Røddinggaard kom lige ud for ham, blev Hestene fuldstændig desperate. De stejlede og slog forog bagud, og det saa ud til, at der skulde passere en Ulykke. Schmidt kom af Vognen, men lige meget hjalp det. Hestene vilde ikke et Skridt fremad. Da sagde Schmidt: „Kan det nu ikke være nok, Lars.“ „Jo,“ svarede denne, „kør nu kun.“ Og da var der ikke noget i Vejen. „Besøg mig i Morgen, Lars,“ sagde Schmidt. Lars takkede, gik Dagen efter til Røddinggaard, hvor han blev beværtet paa det bedste og fik en stor Skilling inde fra Skatollet. Fjerde Dag var der Fred mellem de to Sortekunstnere.

Om Lars vidste de Gamle de mest utrolige Ting at fortælle. Han kunde saaledes spørge Folk, om de ønskede han skulde sætte et Hus i Brand. For Folk saa det da ud, som en udpeget Gaard langt borte stod i Ijs Lue. Kort Tid efter kunde Lars saa slukke Ilden igen, og Huset stod uftadt. Folk tvivlede ikke om, at han havde ualmindelige Evner.

Til Slut skal om gamle Schmidt fortælles følgende: En Dag var han ridende ud til Gammeleng for at tilse en Ejendom,

han der havde. Paa Hjemvejen blev han angreben af en Ulv. Der var endnu betydelig Skov paa den Strækning i hin Tid. Hesten løb straks løbst med ham og fattede over en Mark, hvorved han faldt ned. Hesten fortsatte hjem til Gaarden, hvor den ankom hvid af Skum. Her kom alt i den største Ophidselse, og alle var de straks paa det rene med „at nu havde Kontrakten været udløben,“ og den „Slemme“, ham med Hestefoden, havde hentet sit Bytte. Imidlertid var Ulven bleven dræbt, og Schmidt var i god Behold. Thi der, hvor Rytteren var falden af Hesten, stod en Karl og ryddede Egekrat. Han dræbte straks Ulven med sin lange „Rydølse“. Marken, hvor dette tildrog sig, er den tidligere nævnte Søndereng. I det sydøstlige Hjørne lige ved Holtegaarden blev den sidste Ulv paa Rødding Bymark dræbt. Stedet er siden kaldt Lyge Møllers Krog efter den Mand, som dræbte den. Det har været omkring Tiden ved 1812.

Andre Gjere af Gaarden.

For en Del Aar siden fortalte en gammel Kone mig, at hendes Moder som ung Pige havde tjent hos Provst Højbroe. En Sommeraften i Skumringen sad hun sammen med to andre Piger ude i Haven, og de blev da opmærksomme paa, at der var

lyst i Kirken. Da dette var meddelt Provsten, tog han sin Præstehjole paa, en Bibel under Armen og gik over i Kirken. Der blev det saa mørkt, og Præsten kom snart efter tilbage. Han sagde ikke noget, og de turde ikke spørge ham, sagde den gamle Kone. Kort efter døde Manden paa Røddinggaard, og ved hans Begravelse blev der stænket to Lys til Kirken, og dermed mentes Pigernes Syn at være opfyldt og Gaarden løst. Dette tildrog sig i 1822. Kaspergasten havde lukket sine Døje i Døden. Han blev begravet paa Rødding Kirkegaard, og om de to Lys til Kirken blev der længe talt. Hans Gravsted er forlængst forsvundet, ingen kender Stedet mere. Hans Hustru og Børn skal være endte i Nød og Fattigdom; men ingen vidste hvor, da Gaarden efter Mandens Død snart var bleven solgt.

Den næste Gjer af Røddinggaard hed Schönau. Om denne fortælles intet, og Navnet vilde forlængst være glemt, hvis ikke et gammelt Jernmonument paa Kirkegaarden bevarede det. Der staar med store latinske Bogstaver:

„Johanne Schönau,

f. Husted.

Født i Lunderskov

d. 2. April 1804

Død i Børnsnød paa Røddinggaard

d. 28. Marts 1836

Fromme!

Fred være med dit Støv."

Den store Sorg paa Røddinggaard over denne Kvinde er længe bleven mindet og omtalt i Rødding. En her endnu levende, nogle og firfindstyve Aar gammel Mand kan endnu huske hendes Fordefærd. Graven med en sjælden smuk Sørgeast er fuldstændig sløjft og Træet bortfjernet, og en Gangsti gaar hen over Stedet. Den gamle smukke Jernsøjle med støbte udhævede Bogstaver og Gitret, der var om Graven, er sat hen i Kirkegaardens sydvestlige Hjørne. Den Gamle fortalte, at der var bleven hentet en „Feltstær“ (de Gamles Bønne for Fødsels-hjælpere) fra Varde, da der ingen saadan fandtes hverken i Ribe eller Haderslev. For 75 Aar tilbage veed jeg bestemt, at der er hentet Fødsels-hjælp fra Varde. Fra Rødding dertil er der 8 Mil, og Vognen kørte over Foldingbro, Holdsted, Endrupmølle og Kors Kroen, og 6 Timer efter at Vognen var kørt bort, udsendtes en Karl med 2 Heste til Forspand og 6 Timer derefter igen en ny Af-løsning.

Schönau folgte Gaarden til en Mand, der hed M y l o r d fra Schirnau ved Rens-

borg. Denne var en meget fin Mand. Naar han og Frue kørte paa Besøg, havde de altid 4 Heste for. Gaardens Drift overlod han til en Bestyrer. I 1846 overdrog han den til sin Søn Christian Mylord. Der hvilede da en Gæld af 6000 Daler kurant, henved 20,000 Mark, paa Gaarden. Den unge Mylord var ogsaa Herremand; han holdt meget af at køre med „fire“ og spille en flot Rolle. Da han havde været Ejer af Gaarden i 30 Aar, gik han fallit og havde samlet en Gæld af 300,000 Mark. Dette havde været spaaet saa længe, at Folk næsten troede, han slet ikke kunde gaa fallit. Sparekassen i Gelting i Angel overtog Gaarden for 225,000 Mark. De manglende 75,000 Mark maatte Kreditorerne selv se, hvor de fik.

Mylord døde paa et Hospital i Hamborg omkring ved 1880, og efter hans eget Forlangende førtes hans Lig til Rødding.

Det var i Slutningen af Halvfjerdsjerne, Sparekassen i Gelting overtog Røddinggaard. Kassen havde den i nogle Aar, hvorefter den solgtes til 2 Murrimestre fra Kiel. De ønskede efter at have tjent mange Penge ved Byggeforetagender i nævnte By, med deres Familie at sætte sig hen i landlig Ro og fandt Røddinggaard for et passende Sted. Den ene traf sig snart ud

af Kompagnistabet og satte ikke alt til. Den anden solgte saa Gaarden, og i den følgende Tid skiftede den flere Gange Ejere. Til sidst saa det ud, som den slet ingen Ejer havde, af Besætningen var kun et Par Heste og 4—5 mindre værdifulde Køer tilbage. Den gamle fine Gaard var kommen fuldstændig paa Retur. De Røddinger talte om at købe Gaarden, men glemte at handle. Den preussiske Regering købte saa Gaarden ved Tvangsauktion i 1899. Den havde da allerede i nogle Aar været i et tytsk Selskabs Ejendom, vel egentlig Regeringens, men blev først da officielt overtaget af denne.

Til de gamle Herregaarde knytter sig almindeligt nogle „Spøggelsehistorier“. Fra Røddinggaard kendes ikke mange; her skal nævnes et Par.

Det hed sig om den nordre Port ved den store Lade, at hver Gang, den blev lukket op, skete der en Ulykke. Fra mine Drengenaar husker jeg, at en Karl paa Gaarden brækkede en Arm en Dag, da Porten var bleven lukket op. En anden Dag kom et Kreatur af Dage, efter at Porten var lukket op, saa den stod altid lukket. Nu bryder man sig nok ikke om den Historie mere.

Paa en stor Mark sydvest for Gaarden stod midt i Marken et enligt Træ. Naar

dette blev omhugget, skulde Gaarden brænde, hed det sig. Engang de begyndte at hugge i det, begyndte der ogsaa straks at stige Røg op fra Storladen. Saa lod man det være, og Træet blev staaende til det faldt ved 1880-Tiden. Det fik Lov til at ligge og forsvinde.

Det gamle Rødding.

Det bliver vel ikke saa let at give en Skildring af Rødding By og dens Beboere for henimod et Par Hundreedaar tilbage. Jeg skal dog prøve et Forsøg.

For 150 Aar siden skal der endnu ikke have været en eneste Plovsfure eller et Dige øst for Rødding eller rettere: paa Bymarken. Den Gang bestod endnu Fællesdriften. Af den Mark, der var under Plov, havde Bønderne hver deres Ager ved Siden af hverandre. Det øvrige laa udhyrket hen og kaldtes Overdrevet, og her græssede Byens Røer, vogtede af en Byhyrde. Naar denne om Morgenen tudede i sit Horn, lukkede enhver sin Ro eller jine Røer ud, og Hyrden, der kom gennem Gaben, samlede dem og drev dem ud paa Overdrevet. Om Middagen, naar Hornet atter lød, var Røerne forsamlede paa den fælles Malkeplads, som laa syd for Vejen, i Byens østlige Del. Nu er den en indhegnet, omtrent firkantet Vkke. Naar Hyr-

den ved Aftenstide atter drev Køerne ind til Byen, søgte enhver Ko af sig selv hjem til sin Baas.

I hin Tid laa Byen i idyllisk Ro, som en lille Fæstning, omsluttet af Dige og Risgærder, og med et Led for alle Veje. Smaafræet, som Kalbe, Grise, Wender og Gæs med mere kunde da gaa frit omkring i Byen, drikke Vand af Bækken, ja rigtig nyde Livets Frihed og trives derved. Byens Fred og Ro forstyrredes heller ikke ved nogen egentlig offentlig Gennemfart. Bygaden endte i Vest ved Kirken og førte ikke videre. Mod Øst ude af Byen var der kun et almindeligt Kørespor, som førte ud til Højmosen, Østerstoven og vel nok noget længere øst paa. Nord og Syd for Byen gik i Øst og Vest to gamle, brede Vandeveje. Levningerne af disse kan endnu tydeligt paavises. Kun Vejen, som kom længere nord fra, gik tværs gennem Byen for at slutte sig til Vejen, der gik umiddelbart Syd for Byen. Først ved Begyndelsen af forrige Aarhundrede, efter at Udskiftningen af Jorderne i 1790 var endt, skete en Forandring med Vejene, som fra den Tid kom til at gaa baade langs og tværs gennem Byen.

Før Udskiftningen var der i Rødning 5 Helgaard, som danner Grundlaget for

Beregningen af de øvrige, Fjerdedels- og Ottendels-Gaarde, Landbol med 1 til 2 Aker, Jndfidderruse og lignende. Efter Udflytningen forandrede alt dette. De fem Helgaarde var Rastes, May's, Juhl's, Chresten Jessens, og Kiberhus Gaard. De tre førstnævnte Gaarde findes ikke mere. De Steder, hvor de har ligget, kan paavises, men alle Bygninger er fuldstændig forsvundne og Jorderne udstykkede. For 80 Aar siden forsvandt det sidste af disse Gaarde; det var Rastes Lade. Chresten Jessens Gaard bestaar endnu samlet og er forøget i Landeri. Det er den nuværende Jver Møllers Gaard. Dens gamle Bygninger, som laa ved Korsvejen, omtrent midt i Rødding By, nedbrændte fuldstændig Natten til den 16. Oktober 1898. Det anselige Stuehus var omtrent 200 Aar gammelt, havde udstaarne Baneler og mange gamle Sager, som desværre ikke alt blev reddet. Da det var en forrygende Storm fra Øst, stod snart ogsaa den stilfulde Præstegaard fra 1810 i Flammer og nedbrændte til Grunden. Af de mange Jildebrande, som Byen er bleven hærget af, var denne mest grusom. Den lygte saaledes op, at man i Kristiansfelt rykkede ud med Sprøjten, og først da de var naaede til Stepping, kunde de se, det var

for langt borte. Gaardene nedbrændte i Løbet af rigelig en Time, saa det skulde nok lyse op. Der indebrændte 30 Kreaturer.

Af Kiberhus-Gaard er Rødding Vesterkro Stamparcellen. Der har fra ældgammel Tid været Kro forbunden med den store Landejendom, hvilket jo ofte var Tilfældet i de Læder. For 60 Aar siden blev allerede en stor Bondegaard øst for Byen udlagt fra den, og de øvrige Jorder er efterhaanden solgte.

Rødding Østerkro har for godt 100 Aar siden ligget, hvor nu Skorstensfejeren's Hus ligger. Bestandig er man paa dette Grundstykke stødt paa Murrester, og nu, da der blev bygget et Hus og gravet dhybere i Jorden, fandt man en Stenbrolægning i ikke helt lille Omfang. Det var sandsynligvis Brolægningen fra Kjørestalden. Den Vej, som fra det Sted, hvor Kroen har ligget, fører over til Kirken, er ogsaa kun godt 100 Aar gammel. Tidligere var her ingen anden Overfart end den gamle Kirkesti, der gaar forbi Præstekilden og derfra fortsætter over til Kirken. Først da denne Vej blev anlagt, blev der Udkørsel mod Vest fra Byen eller rettere sagt fra Kirkepladsen, hvor Bygaden stoppede op. Samtidig med dette blev den Vej, som fra

Brændstrup førte over Engen op mod Kirkens Vesterende, hvor der var en Kirkeplads for dem, nedlagt, og de førte derefter det lille Stykke længere i Øst over Stenningvang Banken og med den ny Vej over til den fælles Kirkeplads. Det kan endnu tydeligt paavises, hvor den nedlagte Vej har gaaet, ligesom man ogsaa i det gamle Kirkeedige kan se, hvor der er lagt et Stykke ind paa Indgangsportens Plads.

I Aaret 1770 begyndte Udskiftningen af Bjorderne. Det var bestemt at den skulde være tilendebragt til 1785, men de fleste Steder blev man nok ikke færdig før 1790. Det var nemlig overalt i Landet, at Fællesdriften blev afskaffet, og Jorderne blev til Selveje.

Det har været et meget vanskeligt Arbejde for at faa Jorderne ligeligt fordelte, og det har sikkert tillige været meget utaknemmeligt. Der blev da ogsaa et Stykke liggende, som man ikke kunde enes om; det kan endnu paavises. Uenigheden opstod ved, at Marken, der skulde deles, ikke overalt var lige god i Kvalitet. Et saadant magert Jordareal afgaves for at faa det opdyrket for en ganske lille Købesum og frit for Skat. Saaledes var det, at Pastor Tøgen fik overladt „Ejendomslykke“ for 14 gamle Dalere (50 Rigsmark) Det var 6 Tønder Land, og han fik Stad-

fæstelse paa at skulle have det skattefrit. Lykken vurderes nu til 1000 Mark pr. Tønde Land.

Da Pastor Tøgen lod grave to Mergelgrave i „Ejendoms-Lykke“, kom en gammel Bonde fra Byen med en Pose og tog noget af det, de kaldte Mergel, med hjem og strøede det ud paa en Græsmark. Sommeren efter kom der paa dette Sted nogle smaa hvide Blomster. Bønderne saa spændte paa dette. Det var Hvidkløver, de første af den Slags, som var sete paa Rødding Bymark.

Saalænge Fællesdriften bestod var der sjælden nogen, der gjorde noget Arbejde ud over det nødvendige med Hensyn til Driften. Det hele gik til Dels paa bedste Bessub. En pløjede en Fure for langt ind i Naboens, eller en anden høstede en Kant af hans Ager med. Da enhver saa fik sit eget Stykke Jord og var sikker paa at kunne nyde Frugterne, blev der taget fat for Alvor.

Grunden blev opdyrket og merglet, Grøster gravede og store Stendige blev rejste som Hegn om Markerne. Sten i Tusinder af Læs blev opsamlede paa Markerne og anvendte paa den Maade eller op-hobede i store Dyrger. Hvilket storlaaet Arbejde, Fædrene og Mødrene, gammel og ung, har udført, bavnlig i Tiden fra

1790 til 1830, gør den nu oppoßfende Slægt fig næppe Tanker om. I Sommermaanederne stod man op Klokken 4, og naar man saa var færdig med Dagarbejdet Kl. 9 til 10 om Aftenen, var man glad ved at kunne hvile de trætte Lemmer.

Den tunge Hjulplov, forspændt med fire Heste, som blev førte af en Dreng eller ung Pige, skulde nok holde sin Mand i Arbejde. De, der stod i Mergelgraven med de tunge Spader og Skovle og Mergelbrækkeren og gravede Mergelen løs og kastede den op fra Lad til Lad fra de indtil 20 Men dybe Grave eller tumlede med de svære Sten, takkede Gud for om Aftenen at kunne gaa til Hvile for næste Dags Morgen ved Solopgang igen at begynde det vante, svære Arbejde. Men Læseren maa ikke tro, at der levedes et glædesløst Liv. Tværtimod, de kom sammen til mange fornøjelige Gilder. Standsforståelsen mærkedes kun lidt, og ung og gammel morede sig godt.

Beboere og Tildragelser i Rødding i Tiden fra 1750—1850.

I en sildig Nattetide i Aaret 1758 førte to Bogne om Kap ud af Rødding By. De skulde begge hente Jordemoderen, og det gjaldt saa om, hvem der kom først. Det skikede sig imidlertid saa vel, at Jorde-

moderen kunde være til Stede ved begge Fødsler, selv om de to Børn fødtes i samme Time. Det, der fødtes først, var et Pigebarn og fik Navnet Jnger, og Drenge, som fødtes en halv Time senere, Navnet Peter Andersen. De voksede op sammen, og da de var 20 Aar, blev de gifte. De to Unge skulde nu have et Hjem, og det blev ikke, som der staar i en gammel Kærlighedsbrev,

en Hytte af Grene og Møs,

som kan besytte vor Kærlighed og os",

nej, det blev Lyng og Verhytter med Risgærde paa en Hedelod lidt øst for Rødding. Men de tog ufortrødent fat. Der var snart opdyrket saa meget, at der kunde holdes en Ko, og paa Heden var der jo god Plads til nogle Faar. Da Pastor Tøxen blev forflyttet til Nustrup, solgte han 1793 den af ham opdyrkede „Ejendoms-Hytte" til Peter Andersen, hvis Hedelod grænsede ind til Hykken. Arealet kostede da 125 Daler; det var altsaa 6 Tønder Land for rigelig 400 Mark i vore Penge. Den gamle Kontrakt udviser, at Hykken stadig var fri for Skatteafgifter, og først for henved 31 Aar siden gif denne Ret tabt.

Paa det Sted, hvor der for 130 Aar siden blev rejst en simpel Lyng- og Verhytte, staar der nu en ny og blomstrende Bondegård. Det lille Stykke Jord, som først

blev opdyrket, er nu bleven anlagt til en stor smuk Have. Gaarden ejes endnu af Peter Andersens Slægt i fjerde Led paa Spindesiden. Der er Udsigt til, at en Peter Andersen igen vil kunne overtage den.

Der har i Rødning levet flere ret mærkelige Folk i ældre Tider, hvorom der fortælles adskilligt. Et Par Fortællinger skal fremdrages.

I et lille Hus i den østlige Udkant af Byen boede et Par Ægtefolk, der kaldtes „æ Barykfolk“, henholdsvis „Baryk Hans“ og „Baryk Maren“. Med disse Folk blev der af de Unge drevet adskillige Løjer.“ En Særhed for dem var, som det i øvrigt brugtes i ældre Tider for at spare paa Linned, at de klædte sig heft nøgne af, naar de gik til Sengs. Denne var en Alkove-seng, som fandtes overalt i den Tid. Det var altsaa et Jndelukke til at skjde en Luge for og altid op til en Ydermur. Et saadant Sovested var som oftest fyldt fra Bunden med Jord. Derover var saa et Lag Græstørv, et Lag Halm, og saa kom endelig Sengetøjet.

Der var da engang Folk, som fandt Fornøjelse ved at labe to Huller gennem Muren og stikke et Par Stænger ind under Sengen. I Loftet blev der boret Huller, hvorigennem man kunde lade to Snore med Kroge gaa ned og hage Dyngen. Uden-

for havde man yderligere en Spand Vand og en stor Vandspøjte. Da Tegtefolkene nu var komne i Seng, begyndte denne at blive „levende“ og løfte sig i Vejret.

„Hvad er det“, siger de til hinanden. I det samme sløj Dynen op til Loftet, en hvæsende Lyd hørtes, og en Vandstraale fusede ind i Bærelset. Tegteparret foer straks ud af Huset, raabte og skreg som besatte, at nu var alle Dages Ende, og at den Onde huserede i deres Hjem. De svor højt og dyrt, at de aldrig mere satte Foden i deres Hus. Efter at man havde faaet noget Tøj paa dem, vist dem „den Onde“, det vil sige Gerningsmændene, givet dem et Par Stilling og snakket godt for dem, kom de atter til Ro, men Spøgen var nær bleven for grov, thi Hans og Maren var lige ved at blive vanvittige af Skræk.

Mis Træskomand var Kendingensnavnet for en Mand i Byen, der altid var saa „grov hovros“. Hos ham samledes ofte nogle Unge og sang Viser og fortalte Historier. Men saa snart det begyndte at tordne, sprang han ind i Sengen og smækkede Lugerne for, thi, sagde han, det var aldrig kommen ham for Øre, at nogen var bleven slaaet ihjel i Sengen af Tordenen.

En Aftenstund var da en Flok Unge forsamlede hos ham. De var rigtig godt i Gang med at synge og samtale, og det var nok saa „hovros“.

Da begyndte det at tordne, og straks sprang Niis i Sengen, men endnu inden han fik Lugerne skubbede for, raabte han til dem: „La' et lysjen aa la' et torn, synger Pigger og Kaaal, de gaa pinnede glant.“ Dette Niis Træskomands „klassiske“ Udraab holdt sig mange Aar i Byen, nu er det dog ved at forsvinde.

En anden Original hed Udsjer. Ham havde man ogsaa mange pudsigge Fortællinger om. Huset, han boede i, blev før altid kaldt „Udsjer-Hus“, og Toften „Udsjer-Toft“; men nu er disse Benævnelser glemte.

Udsjers Kone vilde gerne have en Kop Kaffe, men han var alt for gerrig til at kunne unde hende en Kop af denne kære Drik. Derimod gik han selv hver Dag ind i Kroen og fik en Kop Kaffe og en lille Kaffeponch for en gammel Skilling (6Benning). En Dag glemte Pigen at bringe ham Punchen, og Udsjer sagde da: „Og saa var det den dagligt Kaffeponch, lille Zomfru.“ Disse Ord blev ogsaa husket mange Aar af de Gamle.

Udser havde mange Uble- og Bæretræer, som de Unge vilde besøge om Aftenen. Saa en Gang havde han sat sig paa Post oppe i et af Træerne, og da Røverne saa indfandt sig, begyndte Udser at gøre en farlig Støj og at skælde ud. Da sagde disse: „Naa, det er rigtigt, du Gamle, ryst kun nu dygtig ned til os, saa skal vi nok samle op“. Og før Udser kunde komme ned af Træet, forsvandt de med en hel Del Ubler og Bærer.

Engang stod Udser udenfor sit Hus, og en Bekendt kom og hilste paa ham. Ved Afsciden siger Udser: „Værsgo og se ind, naar du kommer forbi en anden Gang.“
- „Jo Tak!“ En Tid efter da Udser sad indenfor Vinduet, stod Bennen udenfor og siger Goddag. „Værsgo og kom indenfor“, siger Udser. „Nej Tak, du bad mig se indenfor, og det har jeg nu gjort. Farvel.“ Efter den Tid brugte de Gamle at sige: „Værsgo at kom indenfor og se ud, naar du atter kommer her forbi.“

Der har levet en Bødker her i Byen, som hed Niels. Han stammede fra Ballum, blev 104 Aar gammel og døde omkring ved 1830.

Det er bekendt nok, at der i ældre Tider har levet mange baade legemligt og aan-

deligt fortrøblede Stakler. Det viser de mange Øgenavne ogsaa, for Eksempel: Lille Gret, Lam' Gret, Sng=Andres, Post=Niels, Jød=Lovise, Per Herretræ, Svot Maren, Lille Maren o. s. v. Dette „lille“, som saa ofte forekommer, tyder paa, at det alle har været smaa fortrøblede Personer. Uarsagen til den megen Bamsørhed har sikkert været det strenge legemlige Arbejde. Mangen een fik allerede i en yngre Alder et Knæk ved Arbejdet, og Mødrene, som ogsaa maatte arbejde strengt, kunde ikke give deres Børn den fornødne Pleje.

Disse Stakler gif almindeligt omkring i „æ Madning“. De fik Kosten i Dag paa den ene Gaard og saa i Morgen paa en anden. Deres Logi var tidt en ledig Stald eller paa Høloftet, og her endte de almindeligvis deres jordiske Liv.

Fra mine tidligste Drengenaar husker jeg endnu tydeligt en af de gamle Bønder. Han gif altid i Knæbukser, hvide Strømper, et Par store Træsko, graa Jakke og en ildrød Hue paa Hovedet. Vi Drengsagde gerne, naar han kom paa Gaden: „Nu kommer gammel Tammes, i Dag er der rigtig Jld i hans Hue.“ En gammel Kone, kaldet Stine Jakobs, sagde altid, naar

hun blev spurgt, hvor gammel hun var: „Na Gud ja, a kan snaar et hovs et, men a æ fjø i æ Bogtsæ (det vil sige under Boghvedesæden), dengang vi strøb tre Syver.“ Læse Tallene kunde hun ikke.

Hendes Mand var ansat som Byens „Stodderfonge“. De Tiggere, der voldte ham mest Besvær i hans „Rige“, var to Kvindfolk fra Hygum Mark, kaldet „æ Hyt-kvind“, henholdsvis Hyt-Ann og Hyt-Lisbet. De to loffede ham engang i et Baghold, hvor de trak Benklæderne af ham og tog dem med, saa Kongen kom hjem uden Benklæder. Efter den Tid tog han sig i Agt for disse Furier. Ved hans Død blev ingen ny Konge ansat her i Byen, men „Riget“ inddroges.

I Foraaret 1828, da Rugen havde begyndt at blomstre og lige skulde til at dræ, ødelagde en Nattefrost al Rugen paa Rødding Bymark og viden omkring. Straaet og de afblegede, hvide Bipper stod kun tilbage. Det var ingen let Sag i hine Tider, og det værste var, da man kom til næste Saatid. Sæderug var svært at opdrive, og Penge var faa iblandt Folk.

Paa den østre Gaard i Gammeleng ved Rødding boede i den Tid en Mand, der hed Jens Ebsen. Han vidste ikke sine le-

vende Raad til at faa en Tønde Sæderug. Saa henvendte han sig til daværende Sognefoged Schmidt i Rødding, som havde en Broder, der var Købmand og Kornhandler i Haderslev, om at hjælpe ham.

„Ja, Sæderug skal du jo have, Jens“, svarede Schmidt og gav den anden et Brev, hvori han anmodede Broderen i Haderslev om at overlade Overbringeren en Tønde god Sæderug, hvorfor han vilde sige god.

Jens Ebsen spændte sine to Trækstude for Bognen, og ved Solopgang førte han affted til Haderslev, som han naaede ved Aftenstide. Da Købmanden havde læst Brevet, jagde han: „Ja, da det er min Broder, der har sendt dig hertil, skal du faa Rugen, vi har ellers næppe det nødvendige her i Byen lige for Tiden.“ Næste Dag tidlig førte Jens med sin Tønde Rug efter Hjemmet til. Da han ved Middagstid naaede Slæbvad, opdagede han, at Vandet i Mellemtiden var steget, og at han med sin lave Bogn ikke kunde faa Rugen over i tør Tilstand. En Bro blev først bygget i Tiden ved 1850, saa den Tid maatte Folk føre igennem Badestedet. Men Jens betænkte sig ikke længe. Den værdifulde Ladning maatte for enhver Pris ikke

ødelægges. Stærk var han og tog saa Rugen paa Skuldrene og medens han saaledes stod op i Bognen, lod han Studene gaa til. Saaledes lykkedes det ham at faa Rugen ubestadiget over og ved Midnattstid at naa sit Hjem.

I Aaret 1847 kostede en Tønde Rug 8 Specier eller 36 Mark. Denne ualmindelig høje Pris var joraarsaget ved, at al Rugen var bleven opløbt. Der var en ligefrem Nødstilstand, thi Arbejdsfolk og Smaa-Haandværksfolk kunde med den ringe Fortjeneste, de havde i hin Tid, ikke betale dette. Der blev derfor paabudt, at hvor nogen ikke kunde overkomme at købe Rug, skulde Sogneraadene give Kredit, til der oprandt bedre Tider, eller sørge for, at de fik Brødkorn. Mange Taarer flød i Smaamands hjem af Sorg for Brød hint Aar. Den Slægt, der oplevede dette, glemte det aldrig.

Til nogen nærmere Forstaaelse af det fremførte skal jeg opløse, at Normalprisen for et Pund Brød omtrent var den samme som Nutidens, maasse nok lidt mindre. Jeg regner Nutidens til 10 Bg., og efter det Quantum Brød, som kan bages af en Tønde Rug, blev Prisen for et Pund Brød dette Aar 15 Penning. Men dertil kom,

at Þenge i den Tid havde den dobbelte Værdi af, hvad de nu har. Og hvis vi nu skulde betale 30 Þenning for et Þund Brød, kunde det nok hænde, Folk saa noget nøjere paa Skillingen og ikke fastede saa flot omkring sig med Guldstykkerne, som de nu tidt gør.

Byens gamle Skolehus.

Hvor naar Rødding har faaet sin første Skole med fast Lærer, kan ikke bestemt siges, men alt tyder paa, at det har været ved Aar 1775. Midt i Rødding By laa indtil 1884 et langt gammelt Hus, som har været Byens Skolehus indtil 1835. Et nyt efter Datidens Forhold var da blevet opført noget længere mod Øst paa et Stykke Byjord, som kaldtes „æMusbjærre“ Navnet maa udledes af, at enhver stor eller lille Grundejer havde Part og saaledes Ret til at hente Grus og Sand. Men ja skete det jo ogsaa, at Folk, som ingen Ret havde, hentede lidt. For nu ikke at sige, at de stjal, jagde man, at de musede. Byens Skole og Lærerbolig ligger endnu paa denne Plads i fornyet Skikkelse. Men ingen Fremmed kender nu „Musbjærre“, som er bleven til et smukt Anlæg. Den første Begyndelse dertil gjorde Degn og Lærer Kruse, men hans Efterfølger Røck,

som var i Embedet i 27 Aar, tilkommer Wren for at have fuldført det.

Da det nævnte gamle Hus i 1884 blev nedbrudt, fandt man i en Egebjælke indhugget Bogstaverne P. S. R. 1775, hvilket Aar Huset sandsynligvis er opført. Af gamle Folk, som var fødte i første Fjerdedel af forrige Aarhundrede, har man flere Fortællinger om dette Skoleliv og om en Lærer, som hed Gottfred (Familienavnet har vistnok været Friis). Han kunde ikke tale rigtig. Han sagde altid N. i Stedet for R. Da han hadede Russerne, vistnok fra den Tid Kosakkerne var her i 1810—12, skældte han dem tidt ud, og Børnene morede sig over Udtrykket „de slemme Russerne“. Bøger og andet Materiale til Undervisningen havde man kun lidet af. Det syntes formuende at eje en Lærebog eller en Luthers Katekisme, og disse maatte laanes ud til Kammeraterne.

Papir var en ukendt Lüksus, men man forstod at hjælpe sig. I lange dertil indrettede Trækasser kom man et tyndt Lag fint tørt Sand, og med en Træpind øvede Børnene sig saa deri at skrive Bogstaverne. Naar hele Sandfladen var befkreven, ryfstedes Kassen, og de kunde begynde forfra. Kasserne var saa lange, at 3 Børn kunde staa ved hverandres Side.

Gulbet i Skolestuen var simpelthen sammenstødt Ler. Der var rammet nogle Bæle ned, hvorover der var lagt et Bræt, som dannede Bordet, hvorved Børnene sad. En Bilægger-Skaffelovn skulde varme Stuen op, men der kom for lidt Brændsel i den, saa Børnene frøs det meste af Vinteren. At disse Forhold blev meget bedre, efter at den ny Skole blev bygget, siger jeg selv.

Saaledes som her i korte Træk skildret har de gamle Vedensfarne fortalt. Især har jeg min Viden fra Niels Christian Walling („gamle Walling“) og Peter Andersen. Begge var fødte i Rødning i 1822, og de har faaet deres første Undervisning i den gamle Skole og lært at skrive i Sandet med en Pind. Peter Andersens Strivepind opbevares i min Samling. Han var en Sønsøn af førnævnte Peter Andersen, der købte Ejendoms-Lykke af Pastor Tøgen. De to Gamle talte ofte om Sofus Høgsbro, som var født samme Aar som de, og med hvem de havde leget sammen.

I 1839 har Skoleforstanderne Juer Møller og Per Mortensen solgt det gamle Skolehus med Grundstykke til Mads Petersen Bruhn for 60 Daler kurant. 1845 købte Urmager Christian G. Marcusen

Halvdelen af Huset og Haven og gav for denne Halvdel 60 Daler kurant.

Nævnes kan endnu, at den gamle Hans Madsen Beck, der er i sit 84. Aar, godt husker det gamle Skolehus fra den Tid. Han har som Dreng været med til Barjelgilde der og spist Ballum=Urter, som skal have været meget yndede i Rødding. De er muligvis indførte med Bødkeren, som stammede derude fra og, som nævnt, døde her i en Alder af 104 Aar.

Rødding Folkehøjskole.

I Aaret 1788 byggedes 200 Alen nord for Sognet kirken en Gaard. Dens Forder var sammenstykkede af nedlagte Gaarde. Ejeren var den Gang Thomas Bon-sild. Han har dog ikke haft den længe, thi 1793 nævnes Herredsfoged A s b o som Ejer, 1799 Herredsfoged Bertelsen, som havde den til 1829. Da overtog Herredsfoged H a g e d o r n Gaarden, og endelig 1836 kommer saa den femte Ejer, Carl R j æ r, bekendt under Navnet Asses-sør Rjær.

De to førstnævnte Herrer er der ikke optegnet noget om, de har jo ogsaa kun været her kort Tid. Herredsfoged Bertelsen har jeg hørt omtale som en venlig Mand.

Der fortæltes ofte om en „Bandtap“ eller Skypumpe, som havde hærget Gaarden ualmindeligt slemt i hans Tid. Folk havde set en vældig stor Bandtap komme øst fra lige imod Byen, saa var den drejet af, gaaet syd om Byen, indtil den pludselig satte Kursen lige imod Herredsfogedgaarden. I Alleen op til Gaarden væltede den først nogle store Træer, ja, den skal endog have rykket dem op med Rod og løftet dem højt i Vejret. Derefter havde den rumsteret forfærdeligt med Bygningerne. Straa- taget fløj i Luften, saa det lignede en stor sort Sky. Tre Fag reves ud af Storladen fra øverst til nederst. Derved blev en Snekker, ved Navn Mads Riisen, som netop var i Arbejde der, ihjelslaet. Vest for Gaarden trak den 31 Alen Lærred, som var udlagte til Blegning, til sig. En Mand havde den ogsaa fat i, men han kastede sig ned paa Jorden og greb fat i nogle Buste og slap saaledes for dens Favntag. Da var det ogsaa ude med Skypumpens Kraft. Den svandt ind og tabte Indholdet, Vand, Fisk, Straa, Grene og de 30 Alen Lærred. Det skal have set frygteligt ud. For et halvt Hundrede Aar siden hørte man ofte Tale om Skypumper og deres Ødelæggelser, nu derimod sjældent.

Om Herredsjoged Hagedorn og især Skriveren Hvas var der Fortællinger nok. Hagedorn var vist ikke nogen ond Mand, men noget udsvævende og letsindig. Skriver Hvas var en Skræk for Bybefolkningen. Han regerede og dominerede det hele, og hvem der ikke vilde smøre, havde svært ved at faa noget færdigt. Over den saakaldte Kirkestov, som da allerede tilhørte Gaarden, gif en Fodsti. Den forlagte Hvas uden videre over paa Naboemarken. Traf han en, der vilde gaa med den gamle Sti, jog han Vedkommende bort med Hundepisken.

Paa Gaarden tjente en sjollet Person, Fort-Niels. Det var en af dem, om hvem Folk sagde at „han er it rigtig klog, men han er da heller it hel tombe“. Han og Hvas laa i stadig Krig, da sidstnævnte altid vilde drille Niels og gøre Nar af ham. Niels betalte, hvor han kunde, og nægtes kan det ikke, at han var en noget stædig Natur. Niels skulde om Vinteren bære Træ ind paa Kontoret til Hvas, men vilde ikke tage sine Træsko af. Saa en Dag havde han faaet saa meget i Armene, at han ikke selv kunde lukke Døren op. Han raabte derfor ind til Hvas om at lukke op, men denne svarede kun med at le højt. Da

løb et Brag, Niels stødte baade Dør og Arm ind i Kontoret. Da Gaarden brændte, og Folk kom og vilde redde Indboet, vilde Niels hjælpe med. Men da satte han Træskoene udenfor, men glemte at faa dem med, saa de brændte.

Branden var opstaaet i den Del af Huset, hvor Kontorerne var, saa Protokol-ler, Akter og alt dertil hørende brændte. Herredsfogden og hans Skriver forsvandt fra Rødning. Folk sagde, at de kom hen „at spinde“ (i Fængsel).

Krigssekretær Carl Rjær blev den næste Ejer af Gaarden, og han solgte 1844 Gaarden til Knud L. N n u d s e n af Forballum, hvorefter han købte lille Brøstrupgaard, hvor han boede til i Begyndelsen af Halvtredserne. Samme Aar, som Gaarden var kommen i Knudsens Eje, blev den omdannet til Rødning Folkehøjskole, den første i sin Art og er saaledes Moderkolen til de senere oprettede danske Folkehøjskoler. Som Ejer var i 1847 indtegnet „Bestyrelsen af Rødning Folkehøjskole“.

Her begyndte nu et rigt pulserende Liv. Fra Nord og Syd, fra Øst og Vest stævne unge Karle til Byen. Et nyt Liv oprandt i Byen, som naturligvis satte sit Præg paa Tilværelsen og det gamle Levefæt.

Allerede det Aar, Skolen var bleven oprettet, havde den den 14. September kongeligt Besøg. Da var Kong Kristian den Ottende Gæst paa Skolen og tog det hele i Djesyn. Besøget var hidført af de to bekendte Patrioter Laurids Skau af Sommersted og Hans Nissen af Hammelev. Kongen og Dronningen opholdt sig ved Badet paa Sild. Der søgte de nævnte Mænd Foretræde og modtog Bøfter af ham om at besøge Skolen. Fra thst Side blev der gjort store Anstrengelser for at formaa Kongen til ikke at rejse til Rødding. Det skulde være en oprørs og farlig By, hvilket især skulde gælde Skolen. Der skulde i det hele taget være noget galt med Stillingen i Nordflævig. Men ikke alene kom Kongen til Trods derfor, men ogsaa hans Dronning Karoline Amalie var med. Paa Rejsen fra Sild tog Kongeparret ind paa Gram Slot. Her blev Kongens Kabinetssekretær, Kammerherre Tillisch pludselig heftig syg. Kongen ventede en Dag, hvorefter han rejste videre. Kammerherrens Sygdom forværredes, og han døde efter et Par Dages Forløb. Han er stedt til Hvile i det sydvestlige Hjørne af Gram Kirkegaard. En stor Sten dækker Graven. Han skal have været meget

afholdt, og hans pludselige Død vakte megen Sorg.

Pastor Hempel skrev en lang Beretning om Kongebesøget, hvoraf følgende skal gives:

Majestæterne ankom til Rødding Lørdagen den 14. September 1844, Klokken 1½ om Eftermiddagen. Ved Indtørslen til Byen, umiddelbart syd for Kirken, var der rejst en Tresport med to smukke Dannebrogspaner. Derunder hang en Trætable med gyldne Bogstaver. Indskriften mod Sydsiden lød:

Chr. R. VIII.

Sandhed og Ret, Kærlighed og Fred,
Være Kronens skønneste Smykke.

mod Nordfiden:

Kongeparrets Frhd,
Danefolkets Vel.

Efter at Pastor Hempel havde budt Majestæterne Velkommen; og Byens Skolebørn havde sunget en Sang, der i Dagens Anledning var skrevet af teologisk Kandidat P. H ø r b r o e, gik Kongen ind at besøge Kirken. Han ledsagedes af Amtmand Johansen og Herredsfoged Bruhn; og Hempel beklager, at disse to Herrer op-

tog. Kongen saa stærkt, at ingen andre kunde komme til at tale med ham. Amtmanden befalede Hempel at vise Vej over til Højskolen, men dette mente denne kunde han selv gøre. Der var en god Vej.

Saa gik Kongen med Følge fra Kirkegaarden ad den daværende Kirkesti over til Højskolen, hvor han modtoges af Laurids Skau, Hans Niisen, Provst Matzen, Præsterne Hertel, Schøler og Krag med flere. Pastor Schøler og L. Skau gav Kongen Oplysning om Skolens Virkeplan. Kongen udtalte, at de unge Karle skulde lære at blive dygtige Landmænd og lære saa meget, at de selv kunde styre deres kommunale Anliggender.

Medens dette foregik paa Højskolen, kørte Dronningen fra Kirkepladsen hen til Alleen, der fører ind til Højskolen. Her underholdt hun sig med flere, især Kvinder. Hun fortalte, at hun selv havde spundet Garnet til 50 Alen Væred og opfordrede dem til at være flittige og sparsommelige, og hun gav rigelige Gaver til mange.

Kongen ledsagedes ved Besøget paa Højskolen af sine tre Adjudanter, Kammerherre Blicher, Kaptajn Bartmann og Major Fernandes. Prinsen af Augustenborg opholdt sig hele Tiden ved Bognene og syn-

tes uinteresseret. I Hempels Beretning nævnes ikke med et Ord, at nogen har henvendt sig til ham. Paa Turen til Skrave, da Præstens Kufft kørte for ham, skal han have vist sig gnaven. Hvad Hempel har optegnet herom og mere, vil komme frem senere hen.

Fra Rødding fortsatte Kongen, fulgt af en stor Rytterstare, til Skodborghus, hvor Rytterstaren fra Rødding afløstes af en fra Kongeriget. Ved Skrave Kirke var der gjort et lille Ophold, og om Kongens Besøg der vil der senere blive fortalt.

Højskolen fortsatte sit Arbejde, og alt gik vel, til Krigen i 1848 brød løs. Da maatte Skolen standse sin Gerning, men efter at Krigen var endt, toges atter fat. Fra 1850 til 1864 er her — som alle veed — udført en betydelig Virksomhed i Folkeoplysningens Tjeneste, som har faaet blivende Værd. Derefter drog dens Lærere L. Schrøder, Nutzhorn m. fl. som bekendt, til Åskov og fortsatte Skolen der.

Ti Aar efter Kristian den Ottendes Besøg aflagde Kong Frederik den Syvende fulgt af Grevinde Danner et Besøg paa Skolen. Kongen havde overværet Indvielsen af Jels Kirke den 13. November 1854, og efter at denne Højtidelighed var til Ende,

førte, han, til Rødning. Højstolens, Forstander, Sofus Høgsbro, kunde først Natten forud Klokken 12 bringe Budskabet om Besøget. Det udbredtes straks næste Morgen, at i Dag Kl. 12 kommer Kongen til Byen. „Op alle Mænd og Kvinder“, hed det. Med en vældig stor Rytterstare forud og et lige saa stort Vognfølge førte Kongen gennem hele Rødning By til Højstolen, og da Kongeparret efter to Timers Ophold tog bort, var Rytterstaren dobbelt saa stor som ved Ankomsten. Det var en stor Dag for Rødning. Forfatteren af dette var den Gang 10 Aar og husker Dagen helt nøje.

* * *

Her skal endnu ansøres den Sang, der var digtet af teologisk Kandidat Hørbroe, og som blev sunget under hans Ledelse ved Kong Christian den Ottendes Besøg.

Venlig er Dagen, naar Kongen han kommer,
gerne om Kongen vi flokke os vil.
Prægtig os synes den frugtbare Sommer,
Kongen vi kunne vente hertil.
Velkomsten vifter i Blade og Blommer,
Sangerlil ikke kan tie dertil.

Engang i Fejde stod Omegnens Bønder,
oppe ved Skoven, fortæller hver Mand,

med deres Præster fra Nord og fra Sønder,
tænkte at værne om Urne og Land.
Kæmpende segned' de modige Bønder,
tre Sognes Præster ved Markgrubens Rand.

Fædrene høstede: Hæder og døde,
herom vor „Stennebang“ bærer et Tegn.
Husene smiler i levende Hegn.
Sublende træder vi Kongen i Møde,
Bondemand høster nu Kornet det søde,
trofast med Kongen er hele vor Egn.

Eggen ved Rødding har sjælden sin Lige,
Løvet hist vajer i festeligt Baand.
Jungensteds Kraften fra Kongen vil vige,
stærk er vor Lid til hans herlige Mand.
Jnden han saa denne Plet af sit Rige,
han den velsigned med kongelig Haand.

Melodien til Sangen kendes endnu blandt Folk i Rødding. Naar der intet nævnes om Dronningen, er Grunden, at det lige til det sidste ikke var bekendt, at hun fulgte med til Rødding. Der hentydes i Sangen til Begivenheden ved Præstekilde 1659. Om den tredje Præst, der er nævnt, vides ikke noget, men Sagnet udpeger Præsten fra Øster Lindet. Men i dette Sogns Kirkearkiver, som velvilligt har været mig overladte, har jeg ikke kunnet finde noget, der hentydede dertil. Der har jeg kun fundet, „at Peder Trans var Præst i Øster Lindet 1658. Polakkerne afbrændte

samme Aar hans Gaard." Der er intet nævnt om Præsten fra Byen i de næste 10 Aar, saa det ser ud, som der hverken har været Præst eller Præstegaard i Byen i den Tid.

Højskolegaarden i Nutiden.

Naar man nu kommer gennem Aleen hen til Højskolegaarden, som ligger idyllisk og smuk, ser man et stort Bygningskompleks af solide og velvedligeholdte Bygninger. Ved Indkørslen til Gaarden har man paa venstre Haand det gamle teglhængte Stuehus, over hvis Indgangsdør der paa en lille Marmortable staar: Rødding Folkehøjskole. Man ser endnu den rummelige Stue, hvor Eleverne samlede. Iøvrigt er det hele endnu temmelig uforandret. Lige overfor ligger det anselige og stilfulde Elevhus. En høj Stentrappe fører op til den høje og smukt hvælvede Indgangsdør. Midt i Bygningen er der en lang Korridor, og til begge Sider har der været Elevværelser. I vestre Ende var en stor Spise-sal. Til Gaarden hører et stort Aulæbrug, som ledes mønsterværdigt. I den gamle Skolestue findes en betydelig Samling Oldsager, som for en stor Del er opgravede af Eleverne i Egnens gamle Ræmpehøje. Der staar et gammelt stateligt 8=Dages

Slagur, lavet af den bekendte Fædrelands-
ven Frederik Fischer i Aabenraa. Foran
det gamle Stuehus ligger imod Syd en
dejlig Blomster- og Frugthave, som stam-
mer fra Herredsfogdernes Tid og mindst
er 100 Aar gammel.

Bed Gaardens Østside ligger ligeledes
en Have, hvor der tidligere laa et Labora-
torium til Skolens Brug, ligesom Haven
blev brugt til Forsøg med forskellige Korn-
sorter. Haven er bleven saa meget udvidet,
at den nu maa kaldes et Anlæg. Ved dets
nordøstlige Hjørne ligger Frimenighedens-
kirken, St. Povl. Den er smuk og rumme-
lig forinden, hvorimod man har forskellige
Meninger om dens Ydre. Den har et for-
holdsvis højt og slankt Taarn og en Kirke-
klokke med en dyb og højtidelig Klang, der
harmonerer med dens Indskrift:

„Kaldet paa Gammel og Ung,
Mest paa Sjælen træt og tung,
Syg for den evige Hvile.“

I disse Omgivelser er rejst en Minde-
sten for gamle Appel. Det i Legemsstør-
relse udførte Reliefbillede gør især et dybt
Indtryk paa dem, der har kendt ham. Det
er, som om man saa ham paa Prædike-
stolen. Frimenighedspræst Appel var kom-

men til Rødning Højskole straks efter 1864 og boede og virkede her i henved 20 Aar. Ved sin jævne og venlige Optræden og sine aandfulde Foredrag blev han en afholdt Personlighed. Hans jordiske Levninger hviler paa Valgmenighedens Kirkegaard i Aaskov.

Mindestenen ved Brøns.

Tanken om at rejse en Mindesten ved Brøns om Landstormen der ved Byen den 22. Januar 1849 er fastsat paa Rødning Højskole, og Tanken er ogsaa udført af Lærere og Elever herfra. Man fandt samtidig med, at Tanken var fostret, paa Herredsfogdens Mark en stor Sten, der var som skabt til denne Brug. Man gik straks i Færd med Arbejdet.

Den Mark, hvor Stenen fandtes, til- ligemed de omliggende har Fællesnavnet Havrum. Det er en betydelig Dalsænkning, og Markerne der hører alle til Rødning By. Vesterhavets Bunde har sikkert for Aartusinder siden gaaet herind, og efterhaanden, som de svandt, har de givet Rum, hvorfra Navnet „Havrum“ menes at hidrøre.

Stenen fik nogen foreløbig Bearbejdelse, hvorefter den skulde fragtes til Brøns, hvad Vognmand Anders Weis i Ribe havde

paataget sig. Striberen af dette fik af Forstander Høgsbro overdraget i den Anledning at bringe et Brev til Weis i Ribe og at aflevere dette til ham selv personlig og bringe skriftligt Svar med tilbage. Det var om Sommeren, og Turen gjordes paa bare Ben baade hen og tilbage een Dag.

Saa kom Weis med et solidt Røretøj, og der var villige Arme til at løfte. Men Stenen laa uheldigt, den kunde med den forhaandenværende Kraft ikke løftes. Der maatte graves et Hul ved Siden af Stenen. Der kørtes Bognen ned, og Stenen stubbedes over i den. Ved Aftenstide var man naaet saa vidt, at man havde faaet Stenen læsset paa Bognen. Tre kraftige Heste spændtes for, men de kunde ligesaa godt have været satte til at flytte Rundetaarn, thi Bognen rørte sig ikke. Heller ikke da der spændtes to yderligere Heste for, opnaaede man at faa Bognen i Gang. Men saa gik der Bud til Byen, og hele den mandlige Del af Befolkningen og Skoledrengene naturligvis med, kom med Love og Reb, som blev bundne fast til Bognen. Der blev talt til 3, og det var som om Hestene ogsaa forstod denne Befaling. Bognen fløj op af Hullet, og et Hurra lød. Den næste Morgen mødte man igen mandstærkt for at faa Stenen trukken op over den høje Rød-

ding Banke. Stenen blev ført over Hjer-
ting, og her mødte Bønderne ligeledes
frem med Forspand og senere Dobre Bøn-
derne, da en større Banke der ved Bhen
skulde passeres. Ved Aftenstide naaedes
Foldingsbro, og derfra var der god Chaus-
see til Bestemmelsesstedet.

I Krigsaaet 1849 havde Befolkningen
i Brøns grebet til Selvbærge imod de fles-
vigholstenske Soldater. Det kom til Kamp,
og det var naturligvis ikke svært for be-
væbnede Soldater at overvinde en Flok
flet bevæbnet Almue. Til Minde derom
er Stenen bleven rejst og har faaet føl-
gende Indskrift:

Ej Minde om en Glimredag,
Kun om et trofast Hjertelag.

Stenen blev ført til Brøns i Efter-
sommeren 1858 og blev affløret den 22. Ja-
nuar det følgende Aar. I Rødding er
der blevet talt meget om den ejendomme-
lige Transport.

Rødding fra 1850—1900.

Bed Midten af sidste Aarhundrede var
Rødding endnu den gamle Bondeby med
sine 20 Bøndergaard og henved 40 Be-
hoelshuse som Aftægtskuse og for Arbej-

dere og Smaahaandværkere. Det var alt sammen lave straatakte Bygninger, som laa i to lange Rækker ved Siden af Bygaden. Gennem hele Byen stod svære Stendiger ved Gaden og ved alle Indkørsler til Gaardene saa vel som ogsaa „Kalkgaardene“. Disse Diger dannede ligefrem Stenalleer. Saaledes stod der et stort Dige fra Vesterkroen og om til Højskolen; det var kun afbrudt af Indkørsler til de paa denne Strækning liggende Huse. Resten af dette Dige er først forsvunden 1890.

Med Bygaden stod det ikke særligt godt til. Om Vinteren var den ligefrem bundløs, især det Stykke i Østerbyen, som kaldtes „æ Rytterdam“. Her kunde en Vogn uden betydeligt Læs synke i til Navet. For Fodgængere blev nogle store Sten anbragte, og saa kunde man se Folk hoppe fra den ene Sten til den anden. Traadtes der udenfor, var Situationen ikke lystelig for Bedkommende.

Rødning var om Vinteren i sit Ydre en alt andet end tiltalende By, men om Sommeren var den gamle By i Dalskænkningen med dens mange „Kalkgaarde“ med Uble- og Bæret træerne ret hyggelig. Paa Grund af dens langagtige Form blev den

i ældre Tid inddelt i Vester- og Østerby, og det mellem Østerkroen og Skolen kaldtes Midtbyen. De gamle Røddinger i Tiden ved 1850 talte ofte om, at der var spaaet, at Rødding skulde blive en Røbstad. Hvorfra de havde den nye Spaadom, vides ikke. En anden Forudsigelse — at Byen skulde brænde — er opfyldt. En vejfarende Mand skal fra den høje Banke nord for Byen i et Syn have set 18 Ragsforstene nede i Byen. Dette havde han fortalt i Vesterkroen, hvorfra det naturligtvis straks bredte sig over hele Byen, og Wengstelsen før, at en Ildbrand vilde hærge Byen, var ikke lille. Dette var dog næsten glemt, inden Synet gik i Opfyldelse. I Tiden fra 1869 til Aarhundredets Udgang har Rødding været hjem søgt af 34 Ildbrande, hvoraf selve Byen havde 21 og Østermarken Resten. De 4 Ildbrande sprefaldt inden 1888, og derefter gik det Slag i Slag, saa der blev kun en lille Rest af gamle Bygninger tilbage. Noget faktisk er aldrig fremkommen om Brandenes Opkomst. Folkevittigheden kaldte Marsagen en Forstønnelseskomitee. I ndledningen var, at Østerkroen brændte i Foraaret 1869.

I ældre Tider har Rødding ikke været meget kendt, men Tiden havde forbeholdt

den at blive det siden. Det stete den Gang, Højskolen blev oprettet — tænk om den kunde have faaet Lov til at fortsætte sit Liv og sin Virksomhed; man behøver blot at tænke paa Askov for at kunne forestille sig, hvad det vilde have haft at betyde. Men Byen kom alligevel frem, omend paa en noget anden Maade.

I Aaret 1852 byggedes et Ting- og Arresthus i Byen, og Aaret efter opførtes Boliger til Herredsfogden og Tingfribere for Frøs og Kalvslund Herreder. Ved samme Tid bosatte sig 10—12 unge veluddannede Haandværkere i Byen. De var udlærte i Røbstaden og kunde deres Ting. Dermed begyndte en ny Opgangstid for Byen. Den første 2-Etages Bygning rejstes 1854, det gamle Stuehus ved Vesterkroen afløstes af en smuk og solid 2-Etages Bygning. Byens Ungdom skænkede et mægtigt stort Dannebrog med Frederik den Syvendes Krone og Navnetræk. Det vajede stolt og flot over det store Hus.

Bøndergaardene blev flyttede ud, kun 6 af 20 er endnu inde i Byen. De gamle Huse fik et andet Udseende. Murene flinedes, kalkedes og blev malede baade ude og inde. Sten- og Vergulve var før den Tid ikke sjældne, og paa enkelte Steder sad

et gammelt blhindfattet Vindue. Det blev nu fornyet og forbedret. De gamle Alfovestenge maatte naturligvis ogsaa forsvinde, og et Sovestue med „Stabelstengesteder“ blev indrettet. I de smaa lave Vinduer kom Potter med Blomster som Gylbenlak, Reseda, Nelliker, Fuskier, almindeligt kaldt „Kristi Blodsdraaber“, og flere andre indenfor et lille pænt Gardin. De smaa „Kaalgaarde“ maatte ogsaa holde for. De Gamle saa vel undertiden med nogen Andren paa alt dette. Tilægger-Kaffelovnen blev erstattet af en moderne og mere varmegivende Ovn.

De unge Haandværkere var prægede af Tidens Nøjsomhed og Sparommelighed. Alt nyt Arbejde leveredes paa Bestilling, og Reparaturarbejdet blev godt betalt. Saadan var, fortalt i korte Træk, Stillingen den Gang, da der i Stedet for en gammel Dragkiste kom en smuk Kommode med et broderet eller hækket snehvidt Tæppe, og andre stilfulde Møbler blev indførte i Hjemmene.

Landbruget fik i samme Periode et nyt stort Opsving. Fra Midten af Tyrrerne til Midten af Halvtredserne blev der merget for Kraft. Kom man ind i en Bondegård, var Merglingen Hovedemnet. Der

var Folk, som gik fra den ene Mergelgrav til den næste, ligesom der i hine Perioder var Folk, som kun befattede sig med at fælde Træer og rydde Jordbunden for Rødder. De kaldtes Rydkarle. Andre var stadigt ihjvælsatte med at sætte nye Diger og grave Grøfter! De saakaldte Tøndetærskere bestilte om Vinteren ikke andet end at af-tærske Kornet. Det var altsammen intet Legearbejde. Mange Karle var dygtige til at svinge Leen, naar den rige Afgrøde, som Mergelen havde frembragt, skulde afmejes. Det skete undertiden, at en Karl faldt sammen under Arbejdet, naar han vilde præstere mere, end han havde Kræfter til. Det er uligt lettere nu til Dags at kunne sidde paa en Maskine. Landbruget er det bærende for det økonomiske Velbære i vore Egne, derfor gik alting saa lykkeligt og vel i denne Periode.

I Høstens Tid gik det i hin Tid fornøjeligere til end ellers. Der gaves da Ekstraforplejning, en bedre „Unnen“, Middag og en god Kop Kaffe. Naar Rugen var færdig til Indtørring, kom alle i Virksomhed. De Gamle og Børnene lavede Halmbaand, hvormed 2 Neg blev sammenbundne. Dette kaldtes saa en „Kjerre“. Saaledes blev al Rugen sammenbunden

for at holde Straaet stift, da det skulde bruges til Tækkelse. Naar Rugen saa om Vinteren var tærsket, blev der straks af hvert „Udlæg“ i Loen taget „Tag af“.

Naar man den Tid gik forbi en Mark, hvor Høstleerne klang, og Folkene sang, var det anderledes livligt end nu at høre paa Maskinernes monotone Anebren. Men de hører jo nødvendigt med til det moderne Landbrug, da Deen ikke mere forslaar. Efter at Kornet var bjærget, og Riven var gaaet hen over Ugeren, kom Gamle og Børn og samlede „Ovs“ (Uks). Man undgik saa vidt muligt, at det mindste gik til Spilde.

„Opfør“ kaldte man det, naar det sidste Neg var høstet, og Folkene kom hjem; de stillede sig op foran Indgangsdøren og strøg paa Deerne. Det kaldtes at „strøge for Aaalene,“ nu da der intet andet var at høste. „Vor Mor“ skyndte sig ud i Døren og bad for Aaalene og lovede at give Kaffe og Kage. Naar alt Kornet var indbjærget, holdtes „Høsthøtte“. Enhver af Tjendet fik da en stor Hvedekage og undertiden ogsaa en Rug-Sigtekage. Desuden blev der holdt Gilde, og det gik muntert til. Undertiden var flere Gæste indbudte, og man fik saa en Svingom. Dansen plejede at vare

til henad Morgenstunden, thi nu var Kornet i Hus, og man havde ikke mere saa travlt.

God og venlig Forstaaelse raadede mellem Bønderne og Haandværkerne indbyrdes. De gamle Lejehuse var for det meste Bøndernes, og hos dem købte Haandværkerne ogsaa deres Forbrug af Mælk, Smør, Korn, Brændsel og saa videre, som de betalte med deres Arbejde. Det hele reguleredes saaledes uden mange Penge. Haandværkerne blev ogsaa straks optagne i Bydelavet. Selskabeligheden blomstrede i den Tid.

Til Bryllupper paa de større Gaarde var Gæsterne indbudte til tre Dage. Gæsterne mødte fra Morgenstunden, og ved Ankomsten blev de modtagne med Musik. De blev blæste ind, som det kaldtes. En solid Frokost blev nydt, og derefter førte man til Kirke. Vielsen skulde efter gammel Skik og Brug være fuldbyrdet inden Klokkeren 12. I Spidsen for Brudekoren red en Flok Karle, Ridesvende. Skriveren af dette kan endnu huske den Tid, da Brudgom og Brud ikke førte paa samme Vogn til Kirken. De førte i hver en lang Vogn med 3 Agestole. I den første sad Kusten, i den anden Bruden henholdsvis Brudgommen,

og i den tredje sad Brudesmykkerne henholdsvis Brudgomsførerne. Derimod førte de tilbage fra Kirken i samme Vogn, hvor de havde Plads i Brudgommens Agestol. Baade da man gik ind i Kirken og ud af den „blæste“ Musikanterne. Efter Vielsen gik det med Ridesvendene og svingrende Musik i Spidsen i strygende Fart tilbage til Bryllupsgaard. Middagen med først Suppe, Steg, Risengrød med mere blev indtagen, Dansen begyndte og fortsattes til den lyse Morgen. Anden Dag mødte Gæsterne igen til Middag. De opvartedes med Sødsuppe, kogt Skinke og Risblomme med en Blanding af Vin og Vand til Dyppelse. Tredje Bryllupsdags Middag var der ingen fast Regel for.

Et saadant Bryllup holdtes sædvanligt Torsdag, Fredag og Lørdag, og Søndag gik „de unge Folk“ saa til Kirke, og den Dag var der desuden endnu Bryllup for Hjælpere, Opvartere og saa videre. I Regelen var der god Ro i Byen de første Dage efter et saadant 4-Dages Gilde.

Gaverne bestod af ægte Sølvstøj, især Epjesekeer, men der gaves ogsaa „Fon“, som var forstellige Fødevarer, for Eksempel en Skinke, et Lam, en Fedekalb eller lignende. De mindre Bryllupper holdtes paa lignende Maade, der skulde nok strøm-

me Gaver, især Fødevarer, ind, og saa holdtes tidt Bryllup i to Dage. Stofferen traadte da, medens Gæsterne første Dag sad ved Bordet, frem og indbød paa Brudeparrets Vegne alle til at komme den næste Dag igen og indtage Bladsen ved Bordet fra den første Dag.

Barselgilderne varede egentlig ogsaa to Dage. Den første Dag var det saakaldte Konebarsel. Anden Dag gik paa lignende Maade som Bryllupperne. Musikanterne betales ved, at der samledes ind i „æ Spillemandskop“, som var en Tallerken, der blev baaret omkring, og hvori Gæsterne saa lagde deres Stilling. Bagefter ham med Tallerkenen kom en anden med en Flaske Brændevin og to Snapsglas, og idet Musikanternes Skaal blev affungen, blev der budt paa en „Dram“.

Sammenkomsten ved Begravelserne varede ogsaa to Dage. Liget blev i Kegelelen ikke begravet før 8 Dage efter Dødsfaldet, og Tegen før Jordfestelsen blev det lagt i Kiste efter at have ligget paa Straa indtil da. Ved denn. Lejlighed var Naboerne indbudte, og det holdtes Kistelæg. Saa hændte det, at Mændene ogsaa skulde komme om Aftenen for at tage Afshed med den Døde. En Vigfist var altid fort og pyntet med pressede Blade og Blom-

ster. Kranse var en ganske ukendt Ting. Det var ikke brugeligt at føre Ligene ind i Kirken. Det skete kun ved mere fremragende Personligheder, og naar der blev ofret to Uds til Kirken. Graven maatte være tilkastet inden Klokken 12. Det mindste, Liden gik derud over, vakte Forargelse. Spader og Skovle stod rundt om Graven, og de Mænd, som ved Love firede den Heden-gangne ned i Graven, toge straks fat med at kaste til, naar Præsten havde forrettet sin Gerning. Følget spiste derefter til Middag i Sørgehuset, og siden samlede man om Kaffebordet, hvor der ogsaa rantede nogle „smaa Sorte“. Var den Heden-gangne et ungt Menneske, saa man mere højtidelig ud. Havde Døden ramt en Ældre, blev Bedkommende rost, og man mente, det var godt, at der var bleven „løst op“ for ham eller hende.

Efterhaanden skete store Forandringer med Hensyn til Jordfæstelserne. Man begyndte at give Kisten en blank, mørk Farve og at lægge et Par Kranse paa, undertiden med sirligt skrevne eller prentede Vers, hvori den Døde sympatetisk omtales, og trøstende Ord rettes til de Efterladte. Af en hel Samling hid sættes følgende:

Minde,
helliget vor hedengangne
Broder.

†

I Manddomskraft og bedste Aar
dig Sygdom gæsted', og du maatte
henvisne i dine Manddoms Aar,
i Alder godt seks Gange otte.

Din Kone og Børn her sorgfuld staar
ved Baaren og deres Tab beklager.

Dog Herren bør vi love, naar
han giver, men og naar han tager.
Dine Venner og dig havde lært,
med Sorg dit Støv til Graven bærer
og haaber, at din Aand nu er
hos Gud i Himmelen i Live."

Navnene.

Disse gamle Begravelsskikke holdt sig
til ind i Tredserne, hvorefter de begynde at
tage andre Former.

Kirkegaarden.

I hin Tid lignede Kirkegaarden nær-
mest en Plads med smaa Ræmpehøje; med
dens store Stendiger tog den sig ud som
en lille Fæstning. Baade Kirken og Kirke-
gaarden er jo ogsaa i ældre Tider, ikke blot
her, men ogsaa andre Steder, bleven be-
nyttet til Skjule- og Forsvarssted for Be-
folkningen, naar den i Krigstid trængtes
af Fjenderne.

Det var ganske saa Grave, der i hin
Tid blev „opgjorte" og pyntede med lidt
Blomster. Dødgraver kendte man ikke paa
hin Tid, saa de Paarørende sørgede for at

faste Graven og for Klokkeringningen. Ofte blev Graven liggende, som Følget havde forladt den og blev til en stor Græstue, eller man lagde nogle store Græstørv paa dem. Deraf kommer Talemaaden „at faa æ Sai o æ Hoi“. Græstørbene blev lagte i to Alens Højde i en langagtig Firkant. Siden lod man det skotte sig selv, og Græsset kunde vokse saa højt, at et voksent Menneske om Sommeren næsten kunde gaa skjult mellem Gravene.

En gammel Mand eller Kvinde var ansat til at besørge Morgen- og Aftenringningen og til at føre lidt Tilsyn med Kirken. En gammel Kvinde, som hed Trine Junkers, havde Bestillingen i flere Aar. Lønningen var meget ringe. Den bestod næsten kun i, at hun havde Ret til at græsse sin Ko paa Kirkegaarden. Hvad der blev tilovers, kunde bjærges til Vintersøde for den kære Ko.

Hønsene syntes rigtig godt om Kirkegaarden og de lune Steder mellem Gravene. Naar Beboerne i dens Nærhed hjemme ingen Ug fandt, blev Kirkegaarden afføgt. Dette er ingen overdreven Skilbring.

Da Svejstrup overtog Præstegerningen, begyndte de gamle Begravelsesfitte og Kirkegaarden at antage nyere og mere

passende Former. Det ny antoges, uden at der mærkedes Brydninger. Selve Tidsdannelsen førte det med sig.

Aaret 1873 blev den gamle Kirkegaard grundigt planeret og praktisk og godt anlagt. Resten af de gamle Græstuer maatte forsvinde. Rødning har siden den Tid haft en smuk Kirkegaard, og hvad Fortiden maaske forsmætte, synes Nutiden at overdrive.

Kirkegaarden er bleven behandlet med Pietet, var blot den gamle ærbærdige Kirke ogsaa bleven betænkt. I Skrydstrup og Vedsted og flere Steder har man med stor Bekostning søgt at bevare det gamle, her har man haft Tilbøjelighed til at lade det forsvinde.

Inden vi forlader de Dødes Have, vil vi mindes nogle af dem, hvis Ben hviler her.

Ved Stien langs det gamle Stendige ved Kirkegaardens nordre Side er en større indhegnet Plads og der indensfor et noget ejendommeligt Jerngitter om en enkelt Grav. Paa en Marmorplade, der er anbragt indvendig paa Gitteret, i den vestlige Ende læses:

„Herunder hviler det Jordiske
af Jalig Hans Giørtz.

Født i Grimstrup d. 16. August 1801,
død i Rødning den 6. Januar 1854.“

Indskriften er med store støbte Bogstaver i udhævet Form. Den der til Hvile stødte var en Broder til Storfabrikanten Giørtz i Ribe. Han var Forpagter af Højskolegaarden og Økonom for Eleverne, og er bleven begravet i Gaardens Begravelsesplads.

Indenfor samme Begravelsesplads ses en større Marmorplade paa en Grav, smukt overgroet af Vintergrønt. Indskriften lyder:

„Anne Rjestine Appel,
født Lorentzen,
f. 19. Januar 1829.
d. 14. Januar 1869.“

Det var gamle Appels Hustru.

Vi fortsætter Vandringen hen til det nordvestlige Hjørne af Kirkegaard. Her ses et ikke prangende, men stilfuldt Jerngitter. Paa Mindestenen for Enden af Graven staar:

„Herunder hviler
Herredsfoged
Alexander Halberg,
f. d. 30. Septbr. 1814, d. d. 20. Maj 1891
og Hustru
Charlotte Magdalene
f. Burch,
f. d. 12. April 1810, d. d. 17. Novbr. 1863.“

Kancelliraad, Herredsfoged Halberg var en pligtopfyldende Embedsmand. Naar der undertiden trods dette alligevel vittedes nogen Utilfredshed over Manden, var det ikke hans Embedsførelse, men noget kort, affærdigende Væsen, der var Grunden. Som født Københavner og studeret Jurist havde han kun liden Forstaaelse for og Tankesæt sammen med Bønderne og Landbefolkningen i det hele.

Han arbejdede paa sit Kontor fra Morgen til Aften sent. Naar saa Folk kom og i Stedet for at gaa lige til Sagen indledede ad lange Omveje, kunde han nok, efter at have hørt til en Tid, gøre kort omkring, sige Farvel og gaa ind til sit Arbejde. Saaledes gik det en Mand, der havde en meget vigtig Sag at forhandle med Herredsfogden om. Inden han var naaet at blive færdig med Omsvøbene, havde Herredsfogden vendt ham Ryggen. I sin Fortvivlelse henvendte Manden sig til en, der ofte havde Forretninger at afslutte paa Herredskontoret. Han forebragte den vigtige Sag for Herredsfogden, og denne svarede: Det kunde Manden have sagt. Lad ham komme herhen saa skal vi snart saa Sagen afgjort. Herredsfogden havde 2 Køreheste og Ekvipager. Ruskten hed Ole, og han kom gerne hen til Kontorvinduet, naar han

skulde forhandle med Herredsfogden. De kom godt ud af det med hinanden.

Halberg var den sidste danske Herredsfoged. Efter 1864 maatte han som saa mange andre, tage til Kongeriget. Han fik Embede som Borgmester og Bysskriver i Naaklov paa Holland, hvor han virkede til sin Død 1891. Han havde bestemt at ville stedes til Hvile i Rødding ved Siden af sin Hustru. Pastor Michaelsen holdt ved hans Fordefærd en gribende Tale over Teksten: „Drag Skoen af din Fod, thi Stedet, du staar paa, er helligt.“ Den paahørtes af et stort Følge. Et Gravlegat paa 200 Kroner sikrer Vedligeholdelsen af Gravstedet, der ogsaa altid er i bedste Orden.

Han og Frue gjorde meget godt mod Byens Trængende. Være være deres Minde.

Idet vi forlader den ældgamle Kirkegaard, tænker vi paa det første Vers af Blichers „Trækfuglene“:

„Sig nærmer Tiden, da jeg maa væk!
Jeg hører Vinterens Stemme;
thi ogsaa jeg er kun her paa Træk
og haver andet Steds hjemme.“

Til Rødding By har i ældre Tid hørt inegen Skov. I Midten af forrige Aar=

hundrede strakte Skovene baade fra Nord og Syd sig tæt ind til Byen. Nu er Skovene slyndne meget, et stort Skovparti kaldet Hennebæktorn nord for Byen og et stort Parti af Præstegaardsskoven forsvandt fuldstændig i Halvtredserne, et stort Skovparti slynden for Byen, tilhørende Røddinggaard, ryddedes bort i ganske kort Tid i Slutningen af Tredserne og Begyndelsen af Halvfjerdsjerne. En meget stor Skov, kaldet Vesterkær, ogsaa tilhørende Røddinggaard og beliggende sydvest for denne, var tidligere ganske forsvunden. I forrige Aarhundrede er henimod 400 Tønder Land Skov forsvunden i Rødding Sogn. Foruden det nævnte borthuggedes storePartier af Nordskoven, som købtes paa Roden af Skovslagtere, der drev Træhandel.

Engang da et Stykke Skov ved Tiden omkring 1855 var solgt til Nedslagting, blev dette forbudt. Men alligevel mødte en Aftenstund 30 Karle med Øks og Saver, og om Morgenen laa Træerne fældede. Skovslagteren betalte sin Bøde, og der var ikke noget videre at gøre ved det. Det naturlige Skovattentats Spor er synligt endnu.

De omtalte Skove var den Tid en Guldgrube for Rødding By. Enhver Bøndergaard havde sin Skov, og samme reg-

nede mere med Skoven end med Landbruget. Vi skal nu se, hvorledes det gik til, naar Barken begyndte at stride.

Da kom alle i Bevægelse, fra de Yngste til de Eldste, i den store Nørskov, hvor der ellers var stille. Der rørte sig pludseligt et ualmindeligt Liv; der hørtes Raab og Lat-ter. Banken med Stokke og Økseslag løb overalt. Det hele tog sig forvirret ud, og dog var det velordnet Arbejde, som gik muntert fra Haanden. Denne Virksomhed indlededes, naar Egen begyndte at blomstre og sætte Blade. Ved den Tid cirkulerede Saften gennem Træerne, og Barken kunde flaa af dem, hvilket skete omhyggeligt, naar de gamle Kæmper laa paa Valen. Barken blev saa ført hjem, hvor den skulde strabes og renses, og hermed sysselsatte sig de Eldste og de Yngste. Naar den var rensset, blev den hugget helt smaat og fyldt i Sække, og nu var den færdig til at sælges. Affætningsstederne var fornemlig Tønder, Højer, Ribbe og Barde. Enhver havde altid sit bestemte Sted at levere. Det foregik efter mundtlig Aftale fra Aar til Aar. Blev en lidt bagefter, fik han en Hilsen med en Nabo om nu snart at komme, eller han sendte selv en Hilsen om, at han var i Vente.

For 100 Pund hugget Bark betalte

9 Mark furant, lig 10 Rigsmark. Barken bragte mangen god Skilling til den hjemlige Arne. Derfor var Barktiden fornøjelig, især da alle kunde hjælpe med. Denne udmærkede Indtægtskilde er forlængst ophørt, siden Fabrikker, som fremstiller Læder ved kemiske Midler, er rejste. Disse brugte ingen Bark, og de hjemlige Garverier, baade smaa og store, maatte lægge Forretningen ned. Barksalget var dermed en „saga blott“.

Selve Træet blev parteret i Skoben, ført hjem indtil den mindste Bind og ophobet ved Huse og Gaarde, saa disse næsten lignede smaa Fæstninger, som var det en By fra Middelalderen. Tillige lægger vi Mærke til Savknerne, „æ Savlai“. Der var gravet 2 til 3 Alen ned i Jorden og rejst 4 svære Pæle og derover igen lagt Tværstænger. De svære Blokke rullede der op. En Mand gif ovenfor og en anden i Kulen nedenfor Blokken, og med en dertil indrettet Langsav skiltes denne ad paa langs, som man vilde have det. Til at save Træet igennem med paa tværs brugtes en Skøtsave. Behandlede paa en af disse to Maader var Egene saa vidt forberedte, at Træknavernes Gerning kunde begynde. Træet „oparbejdedes“ derved til

dets forskellige Brug, fremjor alt til Fremstilling af Vogne. Der forarbejdedes meget som Husflidsarbejde paa Gaarden om Vinteren, men desuden boede flere Husmænd i Byen, som hele Aaret rundt kun arbejdede i Træfaget. De købte Ege paa Roden, og derefter forarbejdede de dem. Med fuldlæssede Vogne kørte de Varerne til Markederne i Løgumkloster, Ribe, Holsted og Varde, 2 eller 3 Gange aarligt til hver By. Dette indbragte god Fortjeneste.

Da Barken ophørte at være Salgsbære, gik Træarbejdet i Staa. Træet blev for dyrt, siden Barken ikke mere kunde udnyttes. Paa Bøndergaarden hørte det snart op. „Tællebænten“, Spaanekniven og Langsaven med det øvrige Værktøj stod saa godt som urørte i Huggehuset. Der kunde i „Nød og Betryk“ laves en Tøjrestage eller sættes et Par Tænder i en Rive. Et Par af de professionelle Træarbejdere blev ved at lave en Smule, men ved deres Bortgang hørte det hele op.

Bævestolen og Aniplestrinet.

De to kvindelige Husflidsgenstande fortjener fuldtud deres Omtale. I de fleste Bøndergaarde stod en „Bøvel“ (Bævestol), men der var Bævningen kun Husflid. Derimod dreves den som Haandværk i mange

Ændsidderhjem, hvor man kunde høre Vævestolen knalde fra Morgen til Aften, saa den gamle Kønne rystede. Mødrene talte i den Tid stadig om, hvad de havde paa Væven, om Trendegarn, Fjllæt og saa videre.

Naar et ny Væv skulde begyndes, mødte Konen, for hvem der skulde væves, hos Væverfsken for at trende, og den Dag gav Sidstnævnte Raffen. Var Tøjet færdigt, blev det bragt til Ejerinden, og saa var der „Bovhøtte“, en hel Festlighed. Unge og Gamle saa paa Tøjet, hvoraf de skulde have nye Klæder, og glædede sig over det. Væverfsken blev rlejjet af Potte og Pande, hvorefter hun sagde Farvel og saa „manne, manne Tak,“ hvortil svarede: „Tak, dei sel lisse“.

Kniplingsstfrinet, hvor var det ikke mærkeligt at se paa dette Arbejde, naar de der sad og kastede disse smaa Stokke med Traad paa, saadan her og der, som et rent planløst Begearbejde. Men samtidig kunde man jo se, at det smukke Mønster stadig blev længere. Vævestolen og Kniplingsstfrinet er som Husflid længst forsvundne. Hine Tidens Husflid var af en grundigere og bedre Slags end Nutidens moderne. „Alt det Figgeleren og Stiggeleren bringer ikke meget,“ sagde en gammel Kone

engang, „men no ha di jo Ebn' te' et. Vi anne maat helt anderledes slier i et.“

Uldkartning og Spinding i Hjemmet er nu vel ogsaa omtrent ophørt. Hvor mange kan nu „pregle et Par Hoser“ (strikke et Par Strømper) og karte Uld. Det lønner sig daarligt, og det er saa let at gaa hen i en Butik at købe disse Ting.

De gamle Landsbyskræddere var tidt Originaler af egen Slags. I Hjemmet havde de ikke meget at bestille, og de gik derfor ud til Folkene at sy. Var der Fest i Huset den Dag, det ny Væv blev bragt, var der det ikke mindre, naar Skrædderen med sin Dreng kom for at sy Klæder af det ny Tøj. Havde Mesteren undersøgt Tøjet og udtalt sin Kritik over det, kom det næste Punkt. Det var, hvormed det kunde faas ud af Tøjet. Vor Mo'r havde gerne beregnet det til lidt mere, end Skrædderen mente at kunne faa ud af det. Middagen bestod sædvanligt i Grønkaal og Flæsk den Dag. En gammel Skrædder udtalte da ogsaa engang, at han havde spist Grønkaal saa længe, at han syntes selv at være en stor Kaalorm.

Paa den Tid kendte man ude paa Landet grumme lidt til Aviser; men de gamle Mestres vidste en uendelig Masse

Nyt og kunde fortælle de dejligste Røverhistorier, man vilde høre. Intet Under, at det var en hel Begivenhed, naar Skrædderen kom i Huset, og Naboerne indfandt sig om Aftenen, og saa endte man gerne med et Slag Kort. En Spøgeflugt havde lovet at fremdrage en Skrædderbise. Nogle af Mestrene kunde ikke lide den, andre syntes, den var ret fornøjelig. Her følger en Del af Digtet:

„A. B. C. se hvilke Skræddere,
der sidder de og lapper Klud paa Klud,
de mener sagtens, det ser dejligt ud.
A. B. C. se, hvilke Skræddere!

E. G. F., nu skærer vor Skrædder paa Træf,
han skærer det, saa godt han kan
og mener, det gaar sagtens an.
E. G. F., nu skærer han paa Træf.

Det sidste Vers rimer sig paa M, Skrædderen har forskaaret Løjet og er kommen i Klem og deserterer saa hjem, det bedste han kan.

Tiendeafsløsning.

I Maren 1861—62 er der af en dertil nedsat Kommission af Sognets Bønder med Forstander Sofus Høgsbro som Formand ført langvarige Forhandlinger om

Afløsning af Præstens og Degnens Tiender. Protokollen over Forhandlingerne og Resultatet opbevares endnu. Her skal blot anføres, at Forhandlingernes Grundlag var en af Høgsbro udarbejdet Fortegnelse over Indkomsterne fra 1852 til 1861, som ogsaa opbevares endnu. Ved et Møde den 29. September 1862 ordnedes Sagen, og det vedtoges, at den afløste Tiende skulde beregnes efter Ribe Kapiteltakst. Derefter synes Sagen at have hvilet i godt et Aars Tid, men den 4. Februar 1864 er der ifølge Indbydelse af Sognepræsten Pastor Sveistrup afholdt et Møde hos Kirkebørge J. Møller i Rødning. Her har Præsten forelagt det skriftlige Resultat, som nøje fastsætter Bidragene for Tiendafløsningen, og hvori tillige udtales Ønske om ogsaa at faa Kirketiender afløste. Dette var bleven godkendt af Kommissionen, og Skriftstykket slutter:

„Skrevet i Rødning d. 4. Febr. 1864.
L. Bay, Jørg Bjerrum, Hans Dall, J. Møller, F. L. Rosenlund, J. Tonnesen.“

De Undertegnede er altsaa de Mænd, der har ført Forhandlingerne. Naar Forstander Høgsbro ikke er nævnt, er Grunden nok den, at hans Hverv før har været til Ende, og Præsten selv har besørget Slutningen.

I Aaret 1876 har daværende Præst indgivet en Reklamation over den ham paalignede Skat. Kommunesforstanderen har derefter oplyst, at Præsten i Rødding havde følgende Indtægter:

I. Rødding	yder	53	Tønder,	3	Skæpper	Rug
"	"	53	"	3	"	Byg
"	"	53	"	3	"	Havre
II. Brændstrup	yder	70	Tønder	Rug		
III. Skrave	yder	144	Tønder	Rug.		

Rødding og Brændstrup betaler efter Kapitelstaksten i Ribe, Skrave leverer i Naturalier.

Derefter opregnes Indtægten af den store Skov, Præstegaardens Jorder, Offer og meget mere. Resultatet blev en samlet Indtægt af 11,215 Mark aarlig med den Bemærkning, at det sikkert ikke er for højt ansat. Rødding Præstekald var paa den Tid det næststørste i Slesvig, kun Øsby skal have været større i Indtægt. Man talte ogsaa om Præsten med Ministerløn. Siden er Skrave gaaet fra.

Postvæsenet.

Ved Midten af forrige Aarhundrede havde Brev- og Pakkeposten ikke saa meget at gøre som nu om Dage. Man kan regne, at for hvert Brev, der den Gang forsendtes, skrives nu maasse 1000 Breve

og Kort. Postbude kendtes ikke i Landdistrikterne før i Slutningen af Tredserne. Man hjalp sig med den saakaldte Diligence, en gul, malet, lukket Vogn med 4 Heste for, som førte imellem Haderslev og Ribe. Der var Plads i Vognen til 4 Passagerer. Den skulde køre een Mil i Timen, og med 3 Timers Ophold undervejs varede en Rejse fra Ribe de 7 Mil til Haderslev under normale Forhold 10 Timer.

Diligencen førte fra Haderslev om Morgenen og var i Gramby ved Middagstide. Hestene spændtes fra og førtes ind i den gamle Gramby Kro. Der var Postholderi, som det kaldtes, og der stod altid, fra hvilken Side Diligencen end kom, 4 Heste til Afløsning. Postfagerne for en stor Omkreds, Rødding medindbefattet, blev afleverede der, og det indleverede toges med. Naar dette var sket, spændtes de friske Heste for, og Postillonen, i lyseblaa Benklæder, rød Frakke med Spidskjole, rød Skaffet og en stor rød Kørecape, besteg Bukken. Han lod sig give Tømmen til de fire Heste, greb den store Pisk, svingede den engang rundt, gav Hestene et Kys med Tømmen, slog et vældigt Smæld med Pisten, og Hestene satte af Sted i skarp Trav. Han blæste en Melodi i et Horn

til Farvel, og paa samme Maade hilste han altid Goddag, naar han kom. Ligeledes blæste han i Hornet ved enhver By for at give sig til Kende, og for at Folk skulde sørge for, der ikke var noget til Hindrer for Gennemførselen, men det var ogsaa en Hilsen til Beboerne. Saaledes var den kongelige Brev- og Paktepost, som dens officielle Navn lød.

Foruden omtalte Post havde man Kugle- eller Karriolposten, som kun medførte Breve. Vognen havde to høje Hjul, hvorimellem var anbragt en kuglerund Kasse og derpaa en Agestol for en let Person. Den havde to lange Stagler, og een Hest, der ret kunde løbe, var forspændt. I passende Afstande stod en Hest til Afsløsning, og Flyveposten, som den ogsaa kaldtes, skyndte sig videre.

Over Dørene i Landsbykroernes Skænkstuer hang en smal Læderrem, hvori de saa ankomne Breve og endnu færre Aviser sattes op. Enhver kunde der gaa hen og se, om der var noget til ham eller hende. Afhentedes et Brev ikke, skulde Brevsamleren, som almindeligvis var Kromanden, besørge Brevet affendt til Bedkommende ved Lejlighed, men denne kunde stundom nok lade vente paa sig en 8—14

Dage. Fik nogen saa tilsendt et Brev om at bevise en Ufdød den sidste Tre, hændte det, at Jordcæstelsen havde fundet Sted Dage eller Uger, før Indbydelsen kom i de rette Hænder.

De bedste Landpostbude var i hin Tid de gamle Ragemænd og -Koner. Dem var der een eller to af i hvert Sogn. Med en stor Halmkurv paa Ryggen gik de rundt og solgte „Goddaver“, Ravringer og andre Rager, der laa imellem hverandre.

Man udsøgte sig hvert Sted de bedste, saa de, der købte sidst, nok kunde sige at saa udsøgte Rager, overgrablede med smudsige Fingre, men man tog det den Gang ikke saa nøje.

Ragesælgeren gik ind paa Brevsamningsstederne og spurgte efter Breve i deres Distrikt. De tjente en gammel Skilling — 6 Penning — ved at aflevere et Brev, og saa kunde der maaske foruden vankt en ekstra Gave, naar de bragte gode Efterretninger. Gik til ind i Treserne foregik Postforsendelsen som ikildret, men for Rødding By var dog tidligere sket en Forandring ved privat Foretagelse.

Herredsfogderiet og Tingstriveriet for Frøs- og Kalvslund Herreder havde atter faaet Sæde i Rødding i 1854, og et Ting-

og Arresthus var bygget. Et Tingbud og en „Paemand“ var hofatte i Bhen, og disse Autoriteter kunde naturligvis ikke nøjes med den gamle Postgang. Postvæsenet ansatte et ridende Postbud, der fra Postholderiet i Gramby 3 Gange ugentlig bragte Postfagerne til Rødding.

I Rødding Østerkro blev oprettet et Brevsamlingssted. Der skulde Rytterposten være de bestemte Dage hver Formiddag Kl. 9, og enhver kunde sæde og afgive eller modtage Postfager til videre Forsendelse, men især fulgtes den gamle Praksis med at sætte Breve og Aviser op i Væderræmmen over Døren. Appropos! Aviser paa Højfjælen holdtes „Herlingske Tidende“ og „Fædrelandet“, Herredssyden holdt førstnævnte Avis, Pastor Hempel holdt „Fyens Stifts Tidende“, og saa kom der 3—4 „Dannevirke“ til Bhen.

Fra Rødding fortsatte Rytterposten gennem Langetved, Røbenhoved, Skodborg, Jels, Grønnebæk tilbage til Rødding. Her sluttedes Posten, og Tasker afleveredes i Gramby senest Kl. 9 Aften. Brevsamlingsstedet i de nævnte 5 Bher var Kroen, hvor Postfagerne paa omtalte Maade sættes op bag Væderræmmen over Døren.

Paa den Maade gik Postgangen til

1865, da en Forandring hidførtes ved Jernbaneanlægget Flensborg—Kolding med Station i Bojsø. Da blev en virkelig Postmester ansat i Gramby, og der indførtes daglig kørende Post derfra til Bojsø; den foretog Turen frem og tilbage een Dag. Et Postagentur med indskrænket Dagstjeneste og staaende under Kontoret i Gram oprettedes samtidig i Rødding, som derved ogsaa fik sin daglige Postforbindelse. En Mand med en stor Tornister paa Ryggen, en tyk Stok i Haanden og lange drabelige Skridt ankom hver Aften ved Ottetiden med Postsagerne til Rødding, blev der Natten over og tog anden Dags Morgen Kl. 6 igen af Sted til Gramby. I Maret 1872 omdannedes Postagenturet i Rødding til Postkontor med kørende Post til Sommersted, frem og tilbage een Dag. Fra vor By udgik Post til de fire Verdenshjørner, og det gik meget flot til i Midten af Fjerserne, da der maatte en Postvogn mere til. Man kunde saa rejse fra Rødding til Sommersted Kl. 4 om Morgenen og Eftermiddag Kl. 1 og komme tilbage Eftermiddag Kl. 4 og Midnat Kl. 12, og der udgik herfra til Landdistrikterne 8 Postbude.

En gennemgribende Forandring skete saa 1898 med Anlægget af Smaabanen, og

Folk var glade ved, at de gamle Røretøjer, som de først havde været saa fornøjede med, men nu havde begyndt at skælde ud paa, afløstes. Det var dog saa rart med den Smaabane, som jo nu ogsaa faar sin Omgang. At ja, „Menneskene er jo nu engang ikke saa gode, som de burde være og Smaabanerne maaske heller ikke.

Det Rødding, som forsvinder.

De fjorten Aar fra 1850 til 1864 var, som før nævnt, en Blomstrings- og Opgangstid for Byen. Højskolen var overfyldt med Elever, og mange maatte søge Bolig og Kost i Rødding. Der gik et frisk Pust hen over Byen, naar Eleverne en stille Aften Arm i Arm gik gennem den og sang de frejdigste danske Sange, og Beboerne lyttede til. De Unge lærte Sangene og sang dem efter. Det var en Tid, der er værd at mindes. Nævnes skal det ogsaa, at Dilettantforestillingerne i Nordflesvig har deres Udspring fra Højskolen. Hver Fastelavns-Mandag afholdtes i dens store Spisefal et Bal med forudgaaende Dilettantforestilling, som opførtes af Eleverne. Lørdagen i Forvejen var alleBørn indbudte til Mandagen. At denne Begivenhed længe i Forvejen imødesaas med Interesse af Beboerne og længe efter gav ri-

geligt Stof til Samtale, behøver næppe at nævnes. Af de opførte Stykker mindes især tydeligt „En Nat i Roskilde“ og et Pantomimestykke, som saas i Styggebilleder. Det forestillede en Operation for en Mavelidelse. Stykkerne vakte megen Munterhed.

Med Smertensaaret 1864 var denne lykkelige Tid forbi, men den glemmes ikke i Tidens Strøm. Der blev Sorg i den gamle By, men Livets Krav gør sig til alle Tider gældende, og Selvopgivelsen er det sidste; er der sket en Ulykke, maa der bødes paa den.

Med Begyndelsen af Halvfjerdserne var Rødning den gamle Bondeby, men det, der skulde give den et nyt Præg, var ikke langt borte. Et i Rødning længe nærret Ønske om at faa fuldført den østfra kommende Chaussée, som var udbygget til et Punkt mellem Jels og Trønnebæk, blev opfyldt 1876. Da blev den smukke og velbyggede Landevej ført ind i Byen Rødning, hvis Midtby fik en fin Ropstengade med Gangsti og store oprejste Stene, forbundne med Jernstænger, langs Bækken. Da den gamle smudsige Gade med sine stinkende Grøfter og gamle Stendiger maatte forsvinde, skete noget nyt i Rødning. Snart fulgte en

Telegrafledning, og hvor moderne faa det ikke ud, da de høje Bæle rejste sig ved Gaden ind til Byen. To Markeder skulde aarlig afholdes i Byen. Det første fandt Sted i Foraaret 1880. Tre Aar senere 1883 byggedes Chausseen til Gramby, ogsaa en godt anlagt Vej og for det meste en hel ny Linje. Den øst fra anlagte Telegraflinje fortsattes med Chausseen til Gramby. Rødding begyndte noget langsomt, men sikkert at antage en mere moderne Form. Nye, smukke og praktisk indrettede Huse rejste sig i Stedet for de straataelte Bygninger. Vejene mod Nord og Vest blev grundforbedrede, og der arbejdedes fremad paa ethvert Omraade.

Det skal endnu nævnes, at „Sparekassen for Frøs- og Kalbslund Herreder“ oprettedes 1872, et Foretagende, som hilstes med Glæde. Den har nu sin egen Bygning og fremdeles sit Sæde her i Byen. Et Par Aar efter oprettedes „Sparekassen for Rødding og Omegn“, som har Lokale i Vesterkroen. Af nyere Dato er Filialer af „Haderslev Bank“, Aredssparekassen, og endnu et Par andre Pengeinstitutter er oprettede her i Byen, saa der er god Lejlighed til at omsætte Penge, men det kan maaske være godt nok, at der er nogen Konkurrence paa dette Omraade.

Over Rødding har altid hvilet noget ejendommeligt, som Folk udenbys fra vanskeligt vil kunne forstaa. Det er noget, der har været Tilfældet fra dens første Begyndelse. I lange Tider laa den hen som den lille ubemærkede Skovby, men Forholdene har ført med sig at den, trængt fra alle Sider, er bleven ligesom et Centrum for 9 Kirkesogne, nemlig Gram, Fol, Høgum, Vintrup, Hjerting, Skræbe, Skodborg, Jels og Øster Lindet, hvis Sognegrænser støder umiddelbart sammen med Røddings. Med sin velplacerede Haandværks- og Købmandsstand, sine Pengeinstitutter, sin Amtsret og Smaaabaneforbindelse vil den som en By, der følger med Tiden, stedse blive et Centrum for Omegnen og kunne hævde sin Bestaaen. Det gamle Rødding forsvinder, den usynlige Haand har forlængst skrevet sit „Mene Tekel“. De gamle Slægter dør ud, som de gamle Bygninger forsvinder. Men den gamle Sejghed, som har præget Rødding, bliver, og den forplanter sig til nye Slægter.

Ved det sidst henrundne Aarhundredes Slutning stod her en moderne Landsby, hvor sunde og gode Forhold var raadende, og det haabes og ønskes, at de maa gaa i Arv til det ny Rødding, som følger efter, og som alt er i stærk Opblomstring.